

Konjunktur

KONJUNKTURBAROMETER
FOR ØSTLANDET
NOVEMBER 2018

INNHold

Leder.....	3
Oppsummering	5
Analyse av miljøundersøkelsen.....	7
Gjøvikregionen	10
Hamarregionen.....	14
Kongsvingerregionen.....	18
Lillehammerregionen.....	22
Grønn innovasjon.....	27
Nedre Romerike	30
Nord-Østerdal	34
Oslo	38
Sør-Østerdal	42
Øvre Romerike	46
Klimagassutslipp i kommunene	50
Konjunktorene nasjonalt og regionalt ..	55
Datagrunnlag og metode	60

Richard Heiberg
Konsernsjef,
SpareBank 1 Østlandet

Bærekraft i alt vi gjør

SpareBank 1 Østlandet har for alvor satt bærekraft på dagsorden. Vi erkjenner de store utfordringene Norge og verden står overfor, og har fra 2018 løftet bærekraft opp som ett av våre strategisk viktige temaer. Vi har bakt det inn i vår forretningside, våre verdier og retningslinjer. Visjonen vår **Sammen om å skape** passer også godt med vårt slagord på området, *Bærekraft i alt vi gjør*.

Bakgrunnen for at vi har valgt bærekraft som tema for høstens konjunkturbarometer er at vi ønsker å finne ut hvor det regionale næringslivet står i dette spørsmålet. Hvor langt har vi sammen egentlig kommet i omstillingen til et grønnere samfunn?

For å få svar gjennomførte vi i høst en undersøkelse blant nærmere 600 virksomheter på Østlandet. Vi stilte spørsmål som: Anser bedriftene miljø- og klimaarbeid som strategisk viktig? Har de interne rapporteringsrutiner på området? Gjennomfører de egne miljøtiltak? Hva er i så fall de viktigste driverne? Har klimaendringene bidratt til innovasjon i egen bedrift?

Resultatene fra undersøkelsen gir grunnlag for en viss optimisme. Næringslivet er i ferd med å omstille seg. Så er spørsmålet, går det fort nok?

Vi fikk nylig en vekker fra FNs klimapanel (IPCC). Panelet gjennomgår tusenvis av forskningsrapporter på klima. Deres spesialrapport om global oppvarming viser at 2 graders oppvarming vil medføre alvorlige konsekvenser for økosystemer, mennesker og samfunn over hele verden. For å begrense oppvarmingen til 1,5 grader, kreves det svært raske og omfattende endringer i de fleste samfunnssektorer.

Vår egen ambisjon i arbeidet med bærekraft er å forsterke vår positive- og redusere vår negative påvirkning på klima og samfunn. Vi skal ha med oss bærekraft i små og store beslutninger og være en pådriver for bærekraftig utvikling i vårt markedsområde. Enkelte hevder at bærekraft er et moteord, en forbigående trend. Vi tror ikke det. Begrepet har eksistert i over 30 år og er kommet for å bli. Vi kan ikke lenger snakke om vekst uten samtidig å spørre oss om det er bærekraftig vekst.

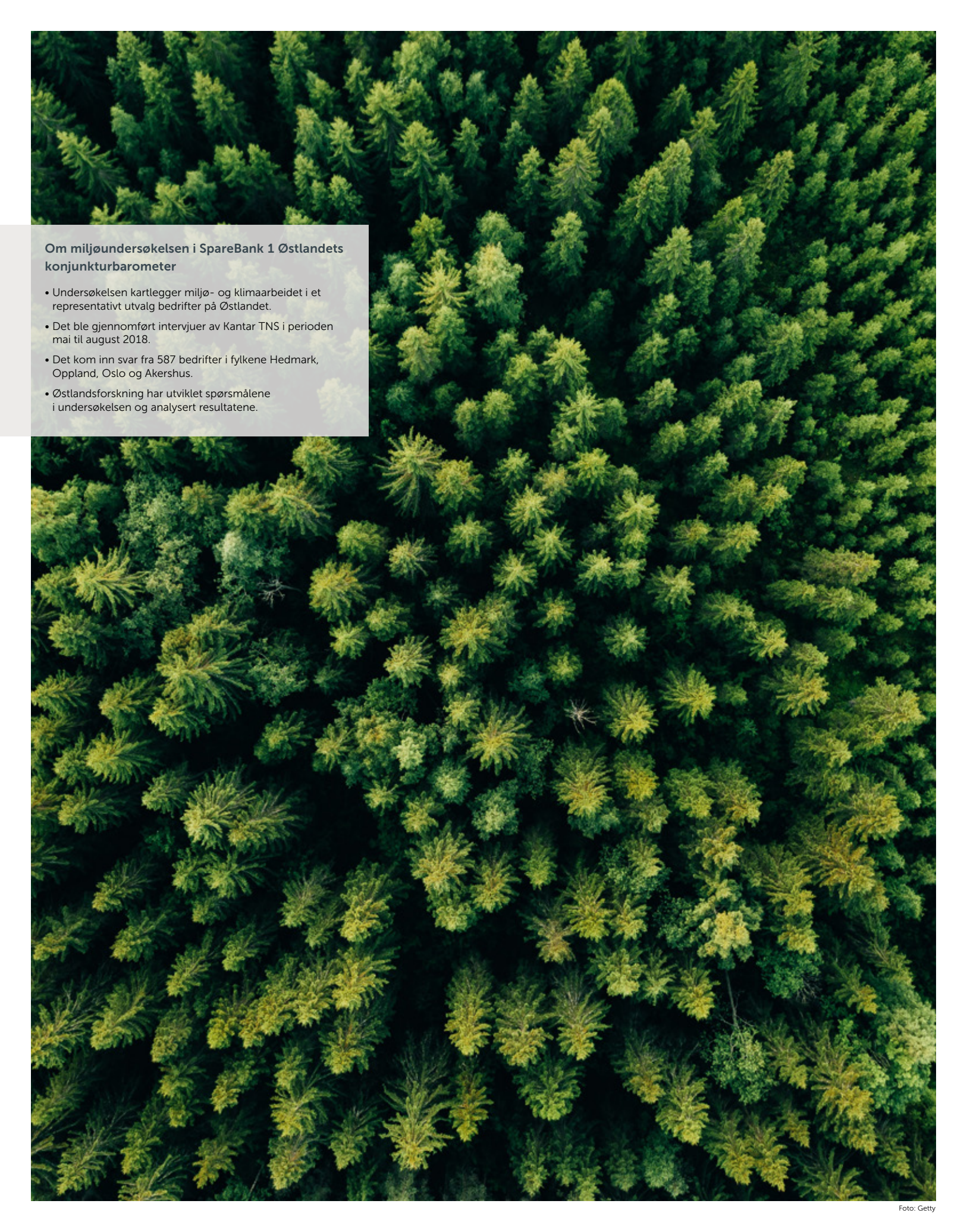
I banken startet vi for noen år siden arbeidet med å redusere egne CO²-utslipp. Nå løfter vi det høyere på dagsorden. Det betyr at bærekraftsspørsmål blir en del av bankens styringsdokumenter, av vårt produktspekter og at vi kommer til å snakke mer om det både internt og med kundene våre. Vi vil være mer synlige på temaet.

Vi har lansert grønt boliglån med lav rente for å bidra til at folk gjør klimavennlige investeringer i egen bolig. Vi har engasjert oss i plastydding i innenlands vassdrag fordi vårt markedsområde har mange innsjøer, elver og bekker som munner ut i drikkevannskilder og til slutt i havet. Vi har innarbeidet bærekraft i våre innovasjonsprosesser og våre retningslinjer. Vi arrangerer egne – og deltar på andres konferanser med foredrag om bærekraft. Og flere tiltak er på trappene.

Ikke minst er vi stolte og glade over at vi i dette konjunkturbarometeret kan bidra med økt innsikt i hvordan næringslivet i vår region nå arbeider med miljøtilpasninger. Det skjer mye positivt. Sammen skaper vi den nye retningen – bærekraft i alt vi gjør.

God lesning!

SpareBank 1 Østlandets konjunkturbarometer er i år blitt utvidet og dekker nå fylkene Hedmark, Oppland, Oslo og Akershus. Du finner mer innhold på konjunkturbarometer1.no.

Om miljøundersøkelsen i SpareBank 1 Østlandets konjunkturbarometer

- Undersøkelsen kartlegger miljø- og klimaarbeidet i et representativt utvalg bedrifter på Østlandet.
- Det ble gjennomført intervjuer av Kantar TNS i perioden mai til august 2018.
- Det kom inn svar fra 587 bedrifter i fylkene Hedmark, Oppland, Oslo og Akershus.
- Østlandsforskning har utviklet spørsmålene i undersøkelsen og analysert resultatene.

Hans Olav Wedvik
Konserndirektør bedriftsmarked,
SpareBank 1 Østlandet

Et grønnere næringsliv

Miljø- og klimaspørsmål står sentralt for store deler av næringslivet på Østlandet, viser en miljøundersøkelse gjort for SpareBank 1 Østlandets konjunkturbarometer. Hele 9 av 10 bedrifter har utført miljøtiltak den siste treårsperioden. I tillegg har en av tre gjennomført innovasjon i egen bedrift på grunn av klimaendringer.

For første gang er det gjort en representativ miljø- og klimaundersøkelse blant bedrifter i Oslo, Akershus, Hedmark og Oppland. Resultatene viser at klima og miljø er satt på dagsorden i næringslivet, og hele seks av ti bedriftsledere sier at miljø- og klimaarbeid er strategisk viktig.

– Det er gledelig å se at mange bedrifter tar miljø og klima på alvor og arbeider med strategier og tiltak på dette viktige området, sier Hans Olav Wedvik, konserndirektør for bedriftsmarked i SpareBank 1 Østlandet.

Det er gledelig å se at mange bedrifter tar miljø og klima på alvor.

De større bedriftene leder an

Blant de største foretakene med over 100 ansatte oppgir 84 prosent at de vurderer miljø og klima som strategisk viktig, mot 55 prosent for foretakene med færre enn 20 ansatte.

– Forskjellene mellom små og store bedrifter skyldes trolig at de store bedriftene har mer ressurser og dermed bedre forutsetninger for å innarbeide miljø- og klimaspørsmål i bedriftens strategiske arbeid, sier Wedvik.

Små og mellomstore bedrifter med begrenset intern kapasitet til å utvikle miljøvennlig produksjon av varer eller tjenester,

vil trolig være avhengig av tiltak blant leverandører og myndigheter for å kunne gjennomføre større grep.

Landbruk i front

Landbruksnæringene kommer best ut på flere områder i miljøundersøkelsen. Hele 83 prosent av bedriftene innen jord- og skogbruk vurderer miljø- og klimaarbeid som strategisk viktig. Ingen andre næringer er i nærheten av dette.

– I tillegg ligger bøndene i front både på miljøtiltak og klimarelatert innovasjon, sammenlignet med tall fra næringslivet samlet. Det viser at bøndene er framtidsetta og omstillingsdyktige, sier Wedvik.

Kunder har stor påvirkning

Undersøkelsen viser at kundene og markedet er de viktigste pådriverne for miljøengasjementet. Nesten halvparten av bedriftene sier at kunder er den viktigste interessentgruppen som påvirker prioriteringen av miljø- og klimatiltak.

Svarene viser også en klar sammenheng mellom kravene bedriftene møter i markedet og bedriftenes vilje til å gjennomføre miljøtiltak. De bedriftene som opplever at klima- og miljøprofil er viktig for markedskommunikasjonen, har i snitt gjennomført nær 5 av 8 definerte miljøtiltak. Bedrifter som i liten grad opplever krav fra kunder har lav gjennomføring av miljøtiltak.

– Vi ser et stort sprik mellom de mest offensive miljøbedriftene og bedriftene som i liten grad prioriterer miljøtiltak. Men i det store og hele viser undersøkelsen at vi går mot et grønnere næringsliv, sier Wedvik.

Bygger klimanøytralt: Elverum Tomteselskap er partner i det nasjonale forskningscenteret Zero Emission Neighbourhood (ZEN). Målet er at den nye bydelen Ydalir skal bli en av Norges første klimanøytrale bydeler. Les mer på side 42.

Kundene driver miljøsatsing i næringslivet

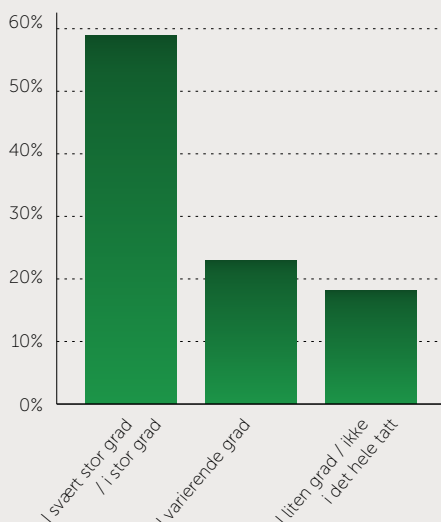
Hele seks av ti bedrifter på Østlandet oppgir at miljø- og klimaarbeid er strategisk viktig. Krav fra kunder, kombinert med bedriftenes vurdering av eget samfunnsansvar, motiverer til miljøarbeidet.

Tekst: Eivind Merok, Østlandsforskning **Foto:** Ricardofoto

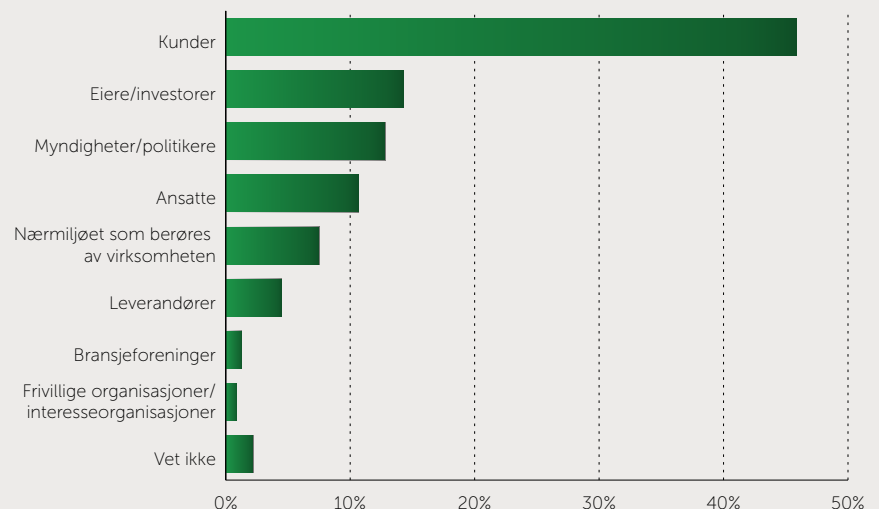
Næringslivslederne oppgir at miljø- og klimaspørsmål i stor grad står sentralt for bedriftene. En svært høy andel av foretakene, 59 prosent, oppgir at miljø- og klimaarbeid er svært strategisk viktig eller strategisk viktig. Det er små fylkesvise forskjeller i næringslivets syn på miljøspørsmål. Både i sentrale strøk og i distriktene oppgir en høy andel av foretakene at miljøspørsmålene er strategisk viktig.

I miljøundersøkelsen ble bedriftslederne også bedt om å begrunne hvorfor de prioriterer miljøtiltak høyt i eget foretak. Nær samtlige av bedriftslederne som oppga at miljøarbeidet var svært viktig, svarte at bedriftenes samfunnsansvar gjorde det nødvendig med miljøtiltak. En bedriftsleder oppga at næringslivet også må bidra for å møte forpliktelsene i Paris-avtalen og la til at alle må gjøre sitt om ikke jorda skal gå under. Andre bedriftsledere pekte på de kommersielle

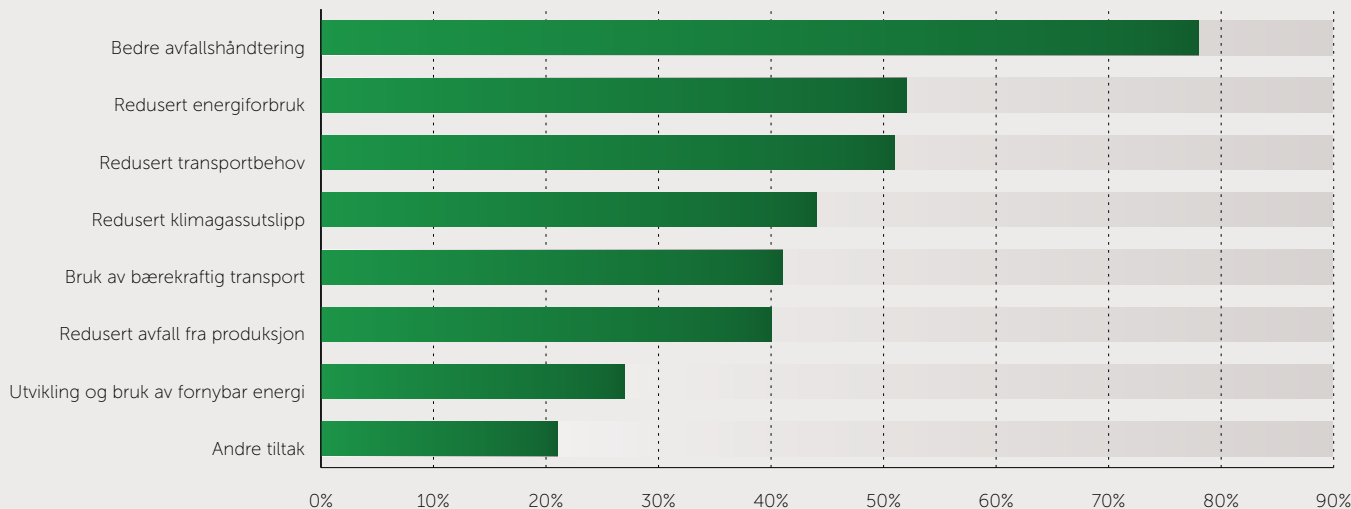
I hvilken grad vurderer du foretakets klima- og miljøarbeid som strategisk viktig? (Prosent av foretakene.)

Hvem har størst innflytelse på om foretaket vurderer klima- og miljøarbeid som strategisk viktig? (Prosent som oppgir interessant som viktigst.)

Gjennomførte miljøtiltak blant bedriftene siste tre år? (prosent)

gevinstene og svarte at et godt miljøomdømme vil virke verdidrivende for selskapet på lang sikt.

Kundene styrer

Miljøundersøkelsen kartlegger hvilke interessenter som påvirker bedriftens miljøengasjement. Kundene og markedet oppgis som viktigste pådrivere for miljøengasjementet. I undersøkelsen ble bedriftene bedt om å oppgi viktigste interessent som påvirket prioriteringen av miljø- og klimatiltak.

Funnet bekrefter at bedriftsledernes holdninger og krav i markedet er sentrale drivere for miljøengasjement i bedriftene.

Blant bedriftene som oppgir at miljø- og klimaarbeidet har stor betydning for bedriftens strategier, oppgir flest at kundene er viktigste pådriver for et slikt engasjement. Funnet bekrefter at bedriftsledernes holdninger og krav i markedet er sentrale drivere for miljøengasjement i bedriftene. Svært få oppgir at innflytelse fra frivillige organisasjoner og bransjeorganisasjoner har betydning.

Samtidig påvirkes bedriftenes evne til å implementere miljøtiltak av flere forhold enn markedskrav. Miljøundersøkelsen har kartlagt forhold som påvirker næringslivets kapasitet til å integrere miljøhensyn i virksomheten, samt evne til å føre frem miljørettet innovasjon.

Miljøtiltak og investeringer

Miljøundersøkelsen kartlegger også om om foretakene følger opp holdninger med handling i form av miljøtiltak. Undersøkelsen innhentet informasjon om bedriftene hadde gjennomført miljøtiltak den siste treårsperioden innenfor syv spesifiserte områder for energiforbruk, utslippshåndtering, bruk av transport-tjenester og klimagassutslipp. I tillegg ble bedriftene gitt anledning til å spesifisere andre miljøtiltak gjennomført i perioden.

Bedre avfallshåndtering er det miljøtiltaket som flest bedrifter (78 prosent) har gjennomført. Trolig skyldes den høye gjennomføringen av tiltaket at det i liten grad utløser behov for investeringer. 27 prosent av bedriftene oppgir at tiltaket for bedre avfallshåndtering har krevd investeringer. Utvikling og bruk av fornybar energi er gjennomført av 21 prosent av foretakene.

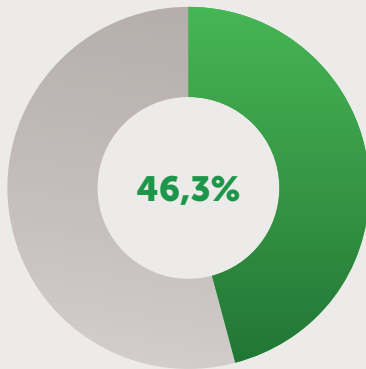
Undersøkelsen gir grunnlag for å vurdere bedriftenes aktivitet på miljø- og klimaområdet, ikke hvorvidt tiltakene har hatt vesentlig effekt på bedriftens miljøavtrykk. Det er likevel verdt å merke seg at et klart flertall av bedriftene har gjennomført miljøtiltak. Over halvparten av bedriftene har gjennomført fire eller flere miljøtiltak i perioden. Kun 8 prosent av bedriftene oppgir ikke å ha gjennomført noe miljøtiltak.

Aktiviteten for å innføre miljøtiltak kan karakteriseres som høy blant bedriftene, og en stor andel av tiltakene har utløst behov for investeringer. Om vi tolker disse resultatene som et uttrykk for hvor omfattende tiltakene har vært, er det slående at kun 6 prosent av bedriftene oppgir at ingen av miljøtiltakene

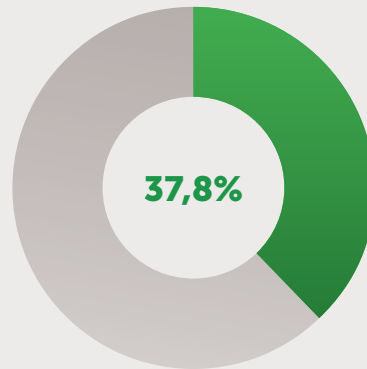
Miljø- og klimaarbeidets strategiske forankring i foretakene

Andel av foretakene (prosent) som har implementert ordningen

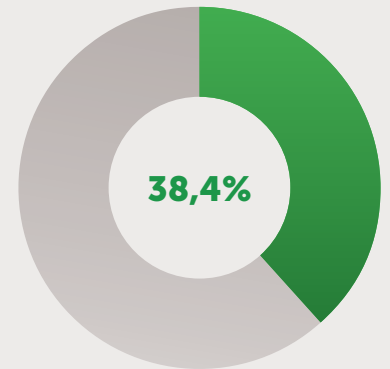
Er rapportering om foretakets klima- og miljøavtrykk (og utviklingen av dette) en del av årsrapporten?

Har foretaket interne rapporteringsrutiner knyttet til klima- og miljøaspekt ved virksomheten?

Har foretaket innarbeidet målsetninger knyttet til å oppnå mer bærekraftig forretningsdrift i gjeldende planer og strategier?

har utløst behov for investeringer, mens hovedtyngden av bedriftene har gjennomført ett eller flere tiltak som har krevd investeringer (94 prosent).

Strategisk forankring

Næringslivet på Østlandet ser samlet sett ut til å prioritere miljø- og klimaarbeid høyt i virksomheten, og bedriftene har gjennomført tiltak innenfor sentrale områder for å redusere sine miljøavtrykk.

På lengre sikt vil næringslivets evne til å prioritere bærekraftige forretningsstrategier innenfor virksomhetens samlede strategiarbeid trolig ha betydning for om miljøtiltakene blir effektive. I miljøundersøkelsen kartlegges det om bedriftene har etablert interne rapporteringsrutiner og strategiske målsetninger knyttet til miljø.

38 prosent oppgir at målformuleringer om bærekraftig forretningsdrift er innarbeidet i bedriftens strategiplaner. Samtidig har 38 prosent av bedriftene interne rapporteringsrutiner knyttet til miljø- og klimaaspekt ved virksomheten. Svarene i undersøkelsen tyder på at dette er et område i sterkt fokus, og ytterligere 13 prosent av bedriftene oppga at de var i ferd med å innarbeide klima- og miljømålsetninger i gjeldende strategiplan.

Kartleggingen fanger i stor grad opp ulike forutsetninger for å drive systematisk strategiarbeid blant bedriftene. Det er en klar sammenheng mellom størrelsen på bedriften, og andelen som har innført strategiplaner knyttet til klima- og miljøaspektet ved virksomheten. Blant de større bedriftene med flere enn 100

ansatte har 81 prosent av foretakene innført rapporteringsrutiner knyttet til miljø. Blant de minste bedriftene har 28 prosent av foretakene innført tilsvarende rutiner.

Miljøsinker og miljøhelter

Undersøkelsen gir grunnlag for en blandet konklusjon: En stor andel av bedriftslederne gir uttrykk for å slutte opp en målsetting om mer bærekraftig forretningsdrift, og et klart flertall av bedriftene har gjennomført miljøtiltak den siste treårsperioden. Samtidig tyder undersøkelsen på at en del særlig mindre foretak i liten grad har innarbeidet miljømålsetninger. Bedrifter som i liten grad opplever krav fra kunder har lav gjennomføring av miljøtiltak.

Svarene i undersøkelsen tyder på at dette er et område i sterkt fokus.

Undersøkelsen gir i liten grad grunnlag for å slutte om miljøtiltakene er effektive i å redusere næringslivets miljøavtrykk, men gir grunnlag for en viss optimisme: Et klart flertall av bedriftene vurderer miljø- og klimaspørsmål som del av bedriftens ansvar, og det er rimelig å anta at tiltakene som gjennomføres har positive gevinster. Samtidig er det stort sprik mellom de mest offensive miljøbedriftene og bedriftene som i liten grad prioriterer miljøtiltak. Hva som kjennetegner de offensive miljøbedriftene kommer vi nærmere inn på i andre artikler i dette konjunkturbarometeret.

A man with short, graying hair, wearing a dark gray sweater over a light blue collared shirt and blue jeans, stands smiling next to large rolls of aluminum material. The rolls are wrapped in clear plastic and are stacked in a way that shows their circular cross-sections. In the background, there is a complex metal structure, possibly part of a factory or processing plant, under a clear blue sky with some light clouds. The overall scene is bright and industrial.

Gjøvikregionen

Selskap: Lena Metall

Kommune: Østre Toten

Navn: Edvard Dysthe

Stilling: Daglig leder

Virksomhet: Mekanisk bearbeiding av aluminium

“

**Våre produkter består
nesten utelukkende
av aluminiumprofiler,
som er 100 prosent
resirkulerbare.**

”

Ser langt etter kreosotforbud

Lena Metall utviklet miljøvennlige kraftledningsstolper i aluminium med forventning om et forbud mot kreosotstolper fra 2018. Så fikk Norge et unntak fra EU-direktivet til 2023.

Tekst: Øystein Krogsrud, ClayLab **Foto:** Ricardofoto

I konjunkturbarometerets miljøundersøkelse svarer 32 prosent av bedriftene på Østlandet at klimaendringer har bidratt til innovasjon i egen bedrift, slik som for Lena Metall.

– Vi er skuffet over at Norge og Sverige ønsket og fikk et unntak fra kreosotforbudet i trestolper fram til 2023. Våre miljøvennlige aluminiumstolper var klare da Miljødirektoratet støttet utsatt kreosotforbud grunnet angivelig mangel på alternativer. Tiden jobber uansett for vårt miljøvennlige alternativ, sier daglig leder Edvard Dysthe i Lena Metall.

Vi er skuffet over at Norge og Sverige ønsket og fikk et unntak fra kreosotforbudet i trestolper fram til 2023.

Overraskende sterk miljøsatsing

Lena Metall er en av nær 60 prosent av industribedrifter i Oslo, Akershus og Innlandet som vurderer klima- og miljøarbeid som strategisk viktig. Tallet er hentet fra miljøundersøkelsen som Kantar TNS og Østlandsforskning har utført for SpareBank 1 Østlandets konjunkturbarometer.

– Våre produkter består nesten utelukkende av aluminium-profiler, som er 100 prosent resirkulerbare. I den sirkulære økonomien er valg av materialer en viktig parameter. Aluminium er slitesterkt, kan resirkuleres og har en skroteverdi. Aluminium har derfor et konkurransefortrinn i kraftledningsstolper sammenlignet med tre, som har mindre holdbarhet, og kompositt, som ikke er resirkulerbart, sier Dysthe.

Høy grad av miljøinnovasjon

I miljøundersøkelsen oppgir 32 prosent av bedriftene at klimaendringer eller forventninger om klimaendringer har bidratt til innovasjon i egen bedrift. Industrien ligger over gjennomsnittet med 37 prosent.

Flest satser på produktinnovasjon

Industriforetakene som gjennomfører miljørettet innovasjon oppgir i høy grad at innovasjonsprosjektene er rettet mot produktutvikling og prosessforbedringer. Av industribedriftene som har gjennomført innovasjon, oppgir mer enn halvparten å ha gjennomført produktinnovasjon rettet mot miljø- og klima, og 58 prosent å ha gjennomført prosessinnovasjoner rettet mot å redusere foretakets miljø- og klimaavtrykk.

Miljøvennlig aluminium:
Lena Metall sine produkter består nesten utelukkende av aluminiumsprofiler, som er 100 prosent resirkulerbare.

Kundedrevet miljøarbeid

Bedriftene i miljøundersøkelsen oppgir at kundene er viktigste pådriver for miljøarbeidet. Det stemmer også for Lena Metall.

– Kundene er vår viktigste inspirasjon og pådriver for vår miljø-satsing. Kraftledningsstolpene i aluminium er eksempelvis utviklet i samarbeid med Eidsiva. Selv om kundene er pådrivere er det likevel viktig å ta høyde for at det tar lang tid å bearbeide markedet til å prøve nye og mer miljøvennlige løsninger, sier Dysthe.

Aluminium er en utfordrer

Rådgiver Ketil Sagen i interesse- og arbeidsgiverorganisasjonen Energi Norge sier at Lena Metalls kraftledningsstolper i aluminium er en utfordrer i markedet.

– Mye tyder på at tremaster etter hvert vil fases ut selv om det forskes på mer miljøvennlige impregneringsmåter enn med kreosot. Blant alternativene har kompositt- og stålmaster den største markedsandelen i dag. For meg er det et åpent spørsmål om master i stål, kompositt eller aluminium vil bli dominerende i fremtiden. Alle de tre alternativene har sine fordeler og ulemper, sier Sagen.

Hamarregionen

Selskap: Bjørgeberget Samdrift

Kommune: Ringsaker

Navn: Lars Opsal jr.

Stilling: Medeier

Virksomhet: Storfehold og melkeproduksjon

“

Vi skal øke matproduksjonen framover, og da er det viktig at vi forsker på ting som kan redusere klimagassutslipp med de kuene vi har i dag.

”

Bøndene er klima- og miljøhelter

83 prosent av bedriftene innenfor jord- og skogbruk vurderer klima- og miljøarbeid som strategisk viktig, mot 59 prosent for samlet næringsliv på Østlandet. Bøndene er miljøheltene i klimakampen, viser miljøundersøkelsen som er gjort for konjunkturbarometeret.

Tekst: Øystein Krogsrud, Claylab **Foto:** Geir Olsen

Mellom kyr som gresser utenfor Brumunddal står nestleder i Hedmark Bondelag, og medeier i Bjørgeberget Samdrift, Lars Opsal jr. Han er en representant for bøndene, som er næringslivets miljøhelter.

– Vi skal redusere klimautslipp både nasjonalt og globalt. Landbruket har dessverre en del utslipp, og vi må ta vår del av det. Vi skal øke matproduksjonen framover, og da er det viktig at vi forsker på ting som kan redusere klimagassutslipp med de kuene vi har i dag. Det er helt midt i blinken, sier Opsal.

Norsk Rødt Fe skal bli supergrønt

Opsal er en av 9300 storfebønder som eier genetikk- og avlsselskapet Geno i Hamar. Geno går nå til innkjøp av 20 maskiner som skal måle utslipp av metangass fra kyr.

– Kjøpesummen ligger på 10–15 millioner kroner og blir tidenes største ordre på dette utstyret for den amerikanske produsenten. Vi ønsker å identifisere kyr og egenskaper med lave utslipp av metan, og deretter skal vi følge opp med avlsarbeid, sier administrerende direktør Sverre Bjørnstad i Geno.

Drøvtyggenes metanutslipp utgjør i overkant av fire prosent av de samlede utslippene av klimagasser i Norge. Riktignok raper Norsk Rødt Fe mye mindre metan enn kyr flest i verden, per produsert enhet, men nå skal det bli enda mye mindre.

Undersøkelsen viser at for næringslivet generelt har kundene klart størst innflytelse på om foretakene vurderer klima- og miljøarbeid som strategisk viktig.

Mange miljøtiltak i landbruksnæringene

Landbruksnæringen kommer best ut på flere områder i SpareBank 1 Østlandets miljøundersøkelse:

- Bedriftene i landbruksnæringene oppgir i gjennomsnitt å ha gjennomført 4,4 miljøtiltak, som er høyest for de sju næringsgruppene, mot 3,5 for næringslivet samlet.

Mindre metanutslipp: Avls- og genetikkselskapet Geno i Hamar skal utvikle «klimakyr» som raper 20 prosent mindre metangass.

- Klimaendringer eller forventninger om klimaendringer har bidratt til innovasjon i egen bedrift for 58 prosent av bedriftene i landbruksnæringene, som er høyest for de sju næringsgruppene, mot 32 prosent for næringslivet samlet.
- Hele 83 prosent av bedriftene i landbruksnæringene vurderer klima- og miljøarbeid som strategisk viktig, som er høyest for de sju næringsgruppene, mot 59 prosent for næringslivet samlet.

Spesielt opptatt av nærmiljøet

Den ferske miljøundersøkelsen viser også at bøndene er spesielt opptatt av nærmiljøet, sammenlignet med resten av næringslivet.

– For næringslivet generelt har kundene klart størst innflytelse på om foretakene vurderer klima- og miljøarbeid som strategisk viktig. Kundene er viktigst også for primærnæringene. I tillegg er nærmiljøet som berøres av virksomheten spesielt viktig for primærnæringene, mens dette har klart mindre betydning for resten av næringslivet.

Kongsvingerregionen

Selskap: Nordisk Massivtre

Kommune: Kongsvinger

Navn: Niklas Grundstrøm

Stilling: Daglig leder

Virksomhet: Produksjon og salg av massivtre til byggeprosjekter

“

**Miljøspørsmål er selve
fundamentet for vår virksomhet
i Nordisk Massivtre AS.**

”

Gleder seg over miljøbølge

Nyetablerte Nordisk Massivtre rir på en bølge av økt etterspørsel etter miljøvennlig massivtre i norske byggeprosjekter. Kunder har den overlegent største innflytelsen på østlandsbedrifters miljøsatsing.

Tekst: Øystein Krogsrud, ClayLab **Foto:** Ricardofoto

– Miljøspørsmål er selve fundamentet for vår virksomhet i Nordisk Massivtre AS. Vårt produkt består av en fornybar råvare som produseres i vårt nærområde rundt Kongsvinger. De siste årene har massivtre tatt betydelige markedsandeler for byggkonstruksjoner som tidligere utelukkende ble bygget i betong, sier daglig leder Niklas Grundstrøm i Nordisk Massivtre.

Nordisk Massivtre er en av nær 60 prosent av industribedrifter i Oslo, Akershus og Innlandet som vurderer klima- og miljøarbeid som strategisk viktig. Det viser den ferske miljøundersøkelsen gjort for konjunkturbarometeret.

Gjenbruk av nedlagt utstyr

«Brennhett marked for massivtre» var tittelen på forsiden til fagbladet Treindustrien tidligere i år. Inni var det en stor artikkel om Nordisk Massivtre. Så sent som i 2010 la Moelven ned sin massivtreproduksjon på grunn av manglende etterspørsel. Mesteparten av produksjonsutstyret derfra har nå havnet i Kongsvinger.

Forskjellen fra Moelven er at den nye oppstarten er etterspørselsdrevet. Det er i stor grad studentboliger som har drevet fram økt bruk av massivtre i Norge fra 2013, men trenden er internasjonal.

– Å ta vare på trærne i skogen og anvende massivtresystem til å bygge våre byer er en løsning som de fleste lands ekspertgrupper peker på som den eneste måten vi kan oppfylle Paris-avtalen, sier Grundstrøm.

De siste årene har massivtre tatt betydelige markedsandeler for byggkonstruksjoner som tidligere utelukkende ble bygget i betong.

Følger med på trendene

Direktør Rune Abrahamsen i Moelven Limtre sier at selskapet ikke har planer om å gjenoppstarte produksjon av massivtre.

– Per i dag har vi ingen planer om å starte massivtreproduksjon, eller krysslaminert tre, som det også kalles. Vi følger markedet og trenden nøye. Mengden tilbydere på massivtre har økt, og etterspørselen har økt mye mer enn Moelven klarte å forutse da produksjonen ble nedlagt i 2010. Klimaregnskap er en viktig driver, men fordelene med byggehastighet og prefabrikasjon er også en trend som har kommet for å bli, sier Abrahamsen.

Kortreist råstoff: Marion Karlsen har hendene fulle i fabrikkens på Kongsvinger. Her produserer Nordisk Massivtre krysslimte massivtreplater med råstoff fra østlandsregionen og Vest-Sverige.

Kundedrevet klima- og miljøsatsing

SpareBank 1 Østlandets miljøundersøkelse viser at blant bedriftene som vurderer klima- og miljøarbeid som strategisk viktig, svarer 46 prosent av bedriftene at det er kunder som har hatt størst innflytelse på denne vurderingen.

Henholdsvis «eiere/investorer» og «myndigheter/politikere» har andre og tredje størst innflytelse. Hunton Fiber og Stangskovene Industri er de to største eierne i Nordisk

Massivtre. Hunton har allerede flagget produksjon av tre-fiberisolasjon hjem fra Polen til Gjøvik gjennom en nybygget fabrikk. Gjennom Nordisk Massivtre er Hunton med på å øke produksjonen av norsk massivtre framfor import fra blant annet storprodusenten Østerrike.

Lillehammerregionen

Organisasjon: Lillehammer kommune

Navn: Marte Sofie Søreide

Stilling: Miljøvernrådgiver

Virksomhet: Avdeling for Plan og Miljø

“

Lillehammer kommune
har vedtatt et mål om at
Lillehammer skal bli Norges
første klimanøytrale by.

”

Peker ut klimakurs for Lillehammer

Lillehammer har allerede lavest direkte klimautslipp per innbygger i Innlandet, og ambisjonen er å bli Norges første klimanøytrale by. Det er så krevende at Lillehammer kommune har valgt å ikke tidfeste målet.

Tekst: Øystein Krogsrud, ClayLab **Foto:** Ricardofoto

– Lillehammer kommune har vedtatt et mål om at Lillehammer skal bli Norges første klimanøytrale by, men en klimavennlig byutvikling er viktigere enn å bli først. Målet vil kreve en svært omfattende omlegging av blant annet transport, bygging, mat, avfallsbehandling og generelt forbruksmønster. Viljen til å prioritere tiltak som på kort sikt kan øke kostnadene og redusere valgmulighetene vil bli satt på mange prøver i denne prosessen, sier miljøvernrådgiver Marte Sofie Søreide i Lillehammer kommune.

Miljøundersøkelse viser endringsvilje

Miljøundersøkelsen gjort for konjunkturbarometeret viser at 59 prosent av bedriftene i Oslo, Akershus og Innlandet vurderer klima- og miljøarbeid som strategisk viktig.

Landbruksnæringene har størst andel som vurderer klima- og miljøarbeid som strategisk viktig, mens andelen er lavest i eiendomssektoren. Jordbruk er en av sektorene hvor Lillehammer som by har lave utslipp per innbygger sammenlignet med nabokommunene.

– Den foreløpige kommunefordelte klimastatistikken fra Miljødirektoratet omfatter kun de direkte utslippene. Litt

forenklet inkluderer den kun røyken fra klimautslipp i den respektive kommune. Eksempelvis inkluderes ikke indirekte utslipp fra lokal husbygging med materialer som er produsert i en annen kommune eller i utlandet, sier Søreide.

Jordbruk er en av sektorene hvor Lillehammer som by har lave utslipp per innbygger sammenlignet med nabokommunene.

Kommunens utslipp øker

Lillehammer kommunes klimaregnskap for egen organisasjon inkluderer både direkte og indirekte klimautslipp.

– Totalt har utslippene økt de siste årene. Bygg er den utslippsposten som økte mest i 2017, og utgjør også den absolutt største andelen av klimaregnskapet. Økningen er forårsaket av store investeringer innen bygg og infrastruktur som øker klimagassutslippene det året investeringen gjøres,

«Nord mot null»: Miljøvernrådsgiver Marte Sofie Søreide (til venstre) og planrådsgiver Marthe Torset studerer skissene for en klimanøytral Bydel Nord i Lillehammer.

men bidrar til redusert energibruk over tid. Det er derfor viktig å sette strenge krav til utslipp fra bygging av kommunale bygg, noe som i stor grad er gjort i flere byggeprosjekter, som i Industrigata og nye Nordre Ål skole, sier miljøvernrådsgiveren.

Pilotprosjekt i Bydel Nord

En plan for en klimanøytral Bydel Nord i Lillehammer er kommunens første store planlagte miljøprosjekt på områdenivå.

– I Bydel Nord ønsker vi å omforme et allerede utbygd område. Vi mener dette er en av hovedutfordringene for fremtidens klimanøytrale byutvikling: å omforme dagens byer ut fra slik de er i dag. Vi ønsker nå å utarbeide en reguleringsplan med bakgrunn i mulighetsstudiet «Nord mot null». Samtidig

ønsker vi å få til gunstige avtaler og ordninger for utbyggere som blir underlagt krevende krav til klima og miljø gjennom reguleringsplanen, sier Søreide.

Her er definisjonen Lillehammer kommune bruker for klimanøytralitet:

Målet med klimanøytralitet er å utligne opptak og utslipp av klimagasser til null. Det skal først reduseres i klimagassutslipp fra alle sektorer i driftsfasen og ved valg av materialer. Resterende utslipp skal kompenseres ved økt lokal produksjon av fornybar energi. Det skal i prinsippet fokuseres på klimagassreduksjon før kompensasjon vurderes, og dette må sees i sammenheng.

Prioriterer miljø: Johansen og sønn gulvsliperi i Oslo er Miljøfyrtårn-sertifisert og bruker kun miljøvennlige produkter uten risiko for giftige avgasser. Les mer på side 38.

Klimainnovasjon i hver tredje bedrift

Nær 10 000 av 30 000 bedrifter i Oslo, Akershus og Innlandet har gjennomført innovasjon i egen bedrift på grunn av klimaendringer. Bedrifter i landbruksnæringer har klart størst andel av klimainnovatører, mens reiseliv har klart færrest.

Tekst: Eivind Merok, Østlandsforskning **Foto:** Ricardofoto

Et mer bærekraftig samfunn forutsetter en forretningsdrift som tar hensyn til virksomhetens konsekvenser for miljø og klima og balanserer hensyn til lønnsomhet, sosial utvikling og miljø.

For å nå en målsetting om bærekraftig forretningsdrift, vil næringslivets evne til å utvikle nye produkter, prosesser og organisasjonsmåter trolig være avgjørende. Miljøundersøkelsen kartlegger bedriftenes rapporterte innovasjonsaktivitet knyttet til miljø- og klimaaspekt ved virksomheten.

Den representative miljøundersøkelsen blant bedrifter i fire fylker på Østlandet viser at 33 prosent har gjennomført miljøinnovasjon på grunn av klimaendringer eller forventning om klimaendringer. Det er Kantar TNS og Østlandsforskning som har gjennomført for SpareBank 1 Østlandets konjunkturbarometer.

Et grønnere næringsliv

Flest bedrifter oppgir å ha gjennomført produktinnovasjon for å møte klimaendringene (19 prosent av bedriftene), mens prosessinnovasjoner er gjennomført av 13 prosent av bedriftene.

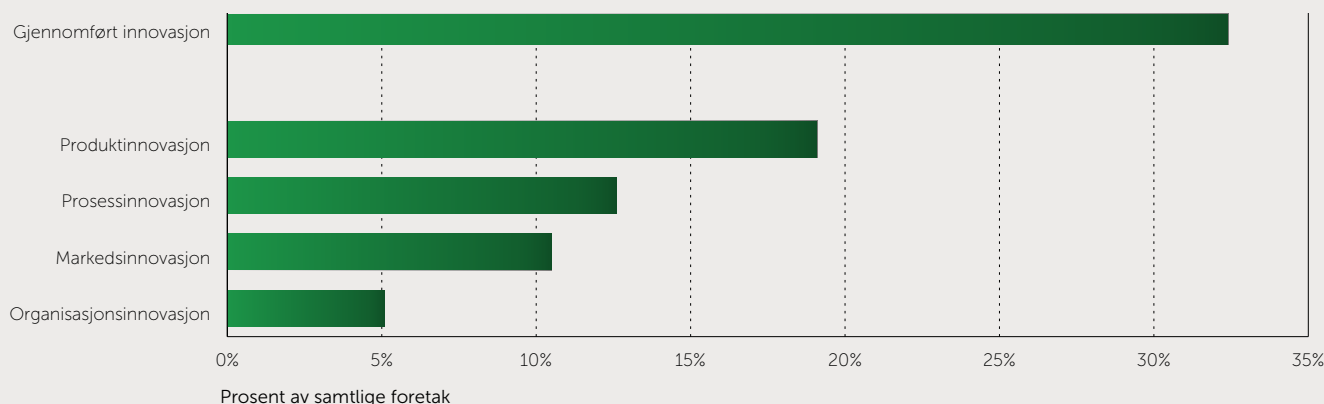

Funnet viser at to tredjedeler av bedriftene ikke har gjennomført innovasjonsaktiviteter knyttet til miljø.

Den rapporterte innovasjonsaktiviteten er her knyttet spesifikt til prosjekter som setter bedriftene i stand til å møte dagens og fremtidige klimaendringer. Andelen bedrifter med

Har klimaendringer eller forventninger om klimaendringer bidratt til innovasjon i din bedrift?
Hvilken type innovasjonsprosjekt er gjennomført? (Bedriftene kan ha gjennomført flere typer innovasjoner.)

klaiminnovasjoner ligger som forventet lavere enn samlet innovasjonsaktivitet i de aktuelle fylkene.

Funnet viser at to tredjedeler av bedriftene ikke har gjennomført innovasjonsaktiviteter knyttet til miljø. Det bekrefter funn i nasjonale innovasjonskartlegginger. I en nasjonal undersøkelse av formålet med innovasjonsaktiviteten, oppga 20 prosent av et samlet norsk næringsliv at et svært viktig formål med innovasjonsaktiviteten var å redusere miljømessige effekter.

Markedsbehov og miljøprofil

En tolkning av det tydelige miljøengasjementet i foretakene kan være at bedriftslederne er bekymret for foretakets omdømme og ønsker en positiv profil for bedriftens produkter eller tjenester. Undersøkelsen kartla hvorvidt bedriftene oppfattet klima- og miljøprofil som viktig for markedskommunikasjon og hvorvidt de møtte krav om dokumentasjon knyttet til miljøegenskapene ved produktene.

Bedriftene ser ut til å forvente at produktenes miljø- og klimaegenskaper vil få økt betydning.

Miljøundersøkelsen viser en klar sammenheng mellom kravene bedriftene møter i markedet og bedriftens vilje til å gjennomføre miljøtiltak. Bedriftene som oppga at de i svært stor grad opplevde bedriftens klima- og miljøprofil som viktig for

markedskommunikasjonen, hadde i gjennomsnitt gjennomført nær 5 av 8 definerte miljøtiltak. De bedriftene som ikke oppga at miljøprofilen var viktig i markedskommunikasjonen, hadde gjennomført i snitt 1,8 miljøtiltak.

Bedriftene ser ut til å forvente at produktenes miljø- og klimaegenskaper vil få økt betydning i årene som kommer. Kun 18 prosent av bedriftene oppgir at kundene stiller krav til dokumentasjon om klima- og miljøegenskaper. Halvparten av bedriftene forventer at slike krav vil øke i fremtiden.

Om lag halvparten av bedriftene oppgir å ha etablert rapporteringsrutiner og strategiplaner for bedriftens miljøarbeid.

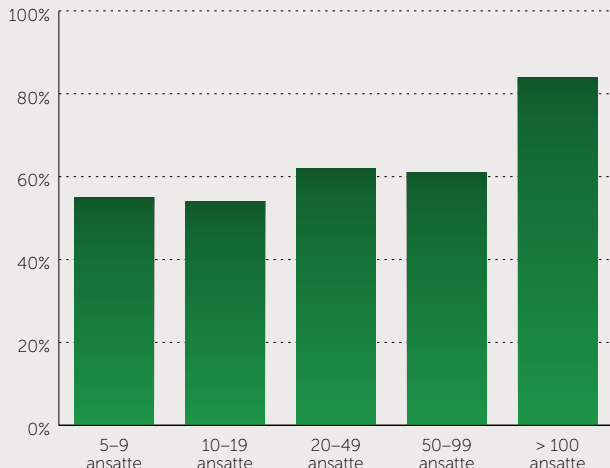
De større bedriftene leder an

Bedriftene på Østlandet har ulike forutsetninger for å innarbeide miljømålsettinger. Blant de største foretakene med over 100 ansatte oppgir 84 prosent at miljø- og klimaspørsmål vurderes som strategisk viktig, mot 55 prosent for foretakene med færre enn 20 ansatte.

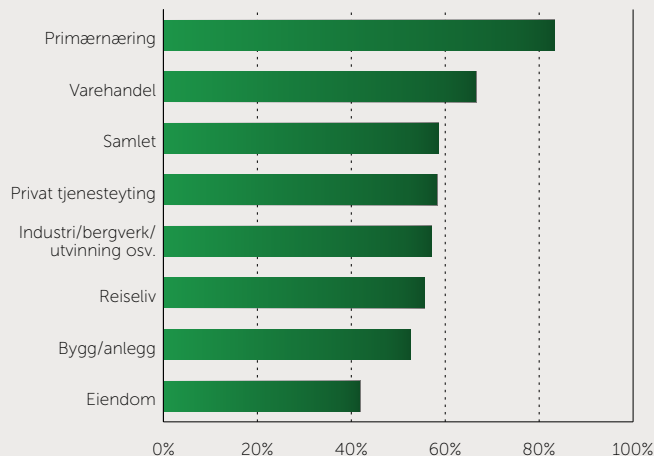
Det er grunn til å forvente at bedriftenes måldokumenter og rapporteringsrutiner knyttet til miljø vil ha stor betydning for effektiviteten i miljøtiltakene. Om lag halvparten av bedriftene oppgir å ha etablert rapporteringsrutiner og strategiplaner for bedriftens miljøarbeid. Legger en sammen gruppen som har

I hvilken grad vurderer du foretakets klima- og miljøarbeid som strategisk viktig (Prosent «i svært stor grad» eller «i stor grad».)

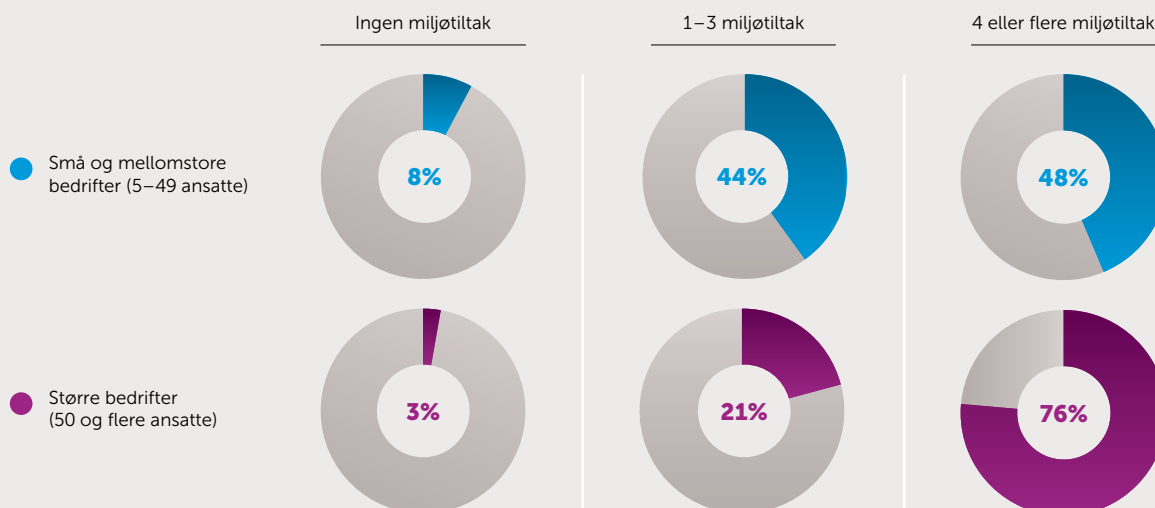
Etter størrelse på bedriften

Etter næringsgruppe

Antall gjennomførte miljøtiltak etter bedriftens størrelse

innført miljøplaner og gruppen som er i prosess med å innføre, ser vi at 52 prosent av foretakene på Østlandet har innført slike miljøstrategier.

Forskjellene mellom små og store bedrifter skyldes trolig ulike forutsetninger for å innarbeide miljø- og klimaspørsmål i bedriftens strategiske arbeid. Dersom innarbeiding av miljø- og klimatiltak oppfattes som en strategisk innovasjon, gir øvrig forskningslitteratur klare indikasjoner om at større foretak har mer intern kapasitet til å implementere innovasjon, mens mindre foretak ofte driver kundenære utviklingsprosjekter av mindre omfang. Små og mellomstore bedrifter med begrenset intern kapasitet til å utvikle miljøvennlige produksjon av varer eller tjenester vil trolig være avhengig av tiltak blant leverandører og myndigheter for å gjennomføre større tiltak.

Det finnes også unntak fra dette hovedmønsteret. Når det gjelder gjennomføring av miljøtiltak, ser det ut til at små- og mellomstore bedrifter viser stor aktivitet. I figurene over har vi delt bedriftene i to størrelsesgrupper etter antall ansatte og gruppert bedriftene etter hvor mange miljøtiltak som er gjennomført. En noe høyere andel av de små- og mellomstore bedriftene oppgir at de ikke har gjennomført miljøtiltak, men svært mange rapporterer om høy aktivitet med fire eller flere gjennomførte miljøtiltak.

I miljøundersøkelsen kartla vi hvorvidt bedriftene hadde innarbeidet miljø- og klimamålsettinger i egne strategiplaner. Her oppga hele 74 prosent av de større bedriftene at de hadde innarbeidet målsettinger om å oppnå en mer bærekraftig drift i eksisterende planer og strategier, mot rundt en tredjedel blant de minste foretakene.

Landbruk i tet

Et unntak fra hovedmønsteret finner vi blant bedriftene innenfor jord- og skogbruket. Svært mange av disse bedriftene har få ansatte, og tilsvarende trekk finner vi blant foretakene som yter tjenester til primærnæringen. Bedriftene i næringsgruppen for primærnæringene rapporterer om høyt miljøengasjement, og oppgir å ha gjennomført svært mange miljøtiltak. Når vi summerer antall miljøtiltak gjennomført i de ulike næringsgruppene ser vi at bedriftene i landbruksnæringene oppgir i gjennomsnitt å ha gjennomført 4,4 miljøtiltak, mot 3,5 for næringslivet som helhet.

Nedre Romerike

Selskap: Jakhelln Bioenergi

Kommune: Lillestrøm

Navn: Sigurd Nicolai Jakhelln

Stilling: Styreleder

Virksomhet: Leverandør av bioenergi

“

**Vi har følt på kroppen
at vi kan påvirke miljøet
gjennom forskjellige grep.**

”

Miljøhelt med flisespikkeri

Med et flisfyringsanlegg har kornbonde og entreprenør Nicolai Jakhelln redusert CO²-utslipp til oppvarming med 95 prosent. – Vi har et miljøfokus på alt vi gjør, sier han.

Tekst: Øystein Krogsrud, ClayLab **Foto:** Ricardofoto

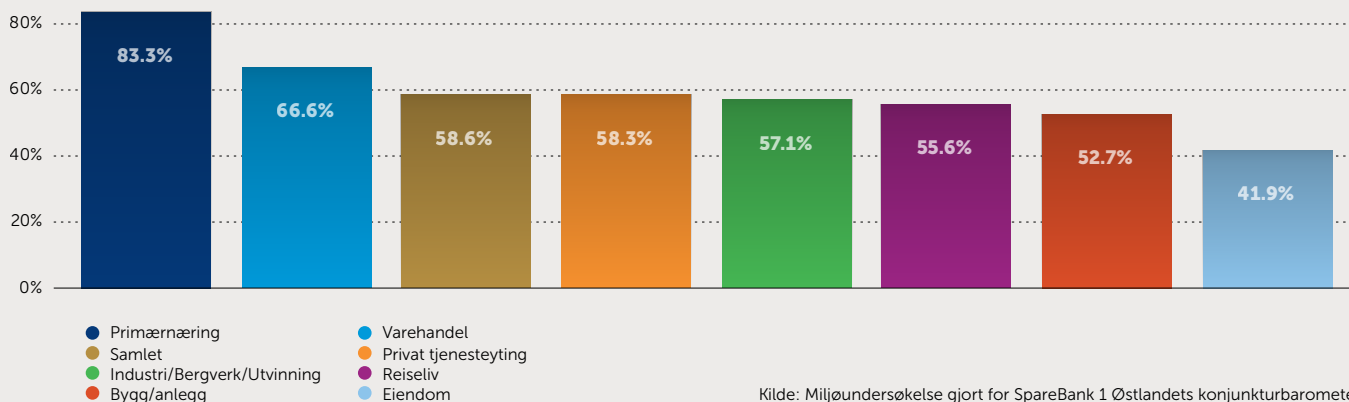
– Jeg har et nedarvet gen med interesse for miljøtiltak. Min far var med på å kommersialisere produksjonen av første generasjon biodiesel og solenergi allerede for mange tiår siden. Jeg tror vår bakgrunn som bønder har bidratt til miljøinteressen, for vi har alltid hatt en finger i jorda. Vi har følt på kroppen at vi kan påvirke miljøet gjennom forskjellige grep, sier Jakhelln.

Landbruksnæringene kommer best ut på flere områder i miljøundersøkelsen gjort for SpareBank 1 Østlandet:

- Bedriftene i landbruksnæringene oppgir i gjennomsnitt å ha gjennomført 4,4 miljøtiltak, som er høyest for de sju næringsgruppene, mot 3,5 for næringslivet samlet.

I hvilken grad vurderer du foretakets klima- og miljøarbeid som strategisk viktig?

Andeler som svarer «I svært stor grad» eller «I stor grad» på dette spørsmålet, fordelt på sektorer.

Miljøfokus: Bedrifter i landbruksnæringene har i gjennomsnitt gjennomført 4,4 miljøtiltak. Det er høyest blant sju næringsgrupper.

- Klimaendringer eller forventninger om klimaendringer har bidratt til innovasjon i egen bedrift for 58,3 prosent av bedriftene i landbruksnæringene, som er høyest for de sju næringsgruppene, mot 32,4 prosent for næringslivet samlet.
- 83 prosent av bedriftene i landbruksnæringene vurderer klima- og miljøarbeid som strategisk viktig, som er høyest for de sju næringsgruppene, mot 59 prosent for næringslivet samlet.

Det er først om et par år vi vet om dette blir lønnsomt, men tanken bak er å utnytte alle ressursene.

Fra fossil til fornybar

Konjunkturbarometerets miljøundersøkelse viser at 26,5 prosent av næringslivet på Østlandet har bedrevet utvikling og bruk av fornybar energi. Det er lavest blant sju grupper miljøtiltak.

– Jakhelln Bioenergi oppstod da vi skulle bytte fra fossil til fornybar oppvarming for Jølsen Gård og Jølsen Næringspark. Vi endte opp med et flisfyringsanlegg, og siden har vi lagt til et mobilt flisfyringsanlegg som blant annet varmer opp grasmatta på Åråsen. Vi har spart fotballklubben for penger og gjort oppvarmingen CO²-nøytral, sier Jakhelln.

Tar vare på alt

Jakhelln Gruppen består av Jakhelln AS, Jakhelln Eiendom, Jakhelln Entreprenør, Jakhelln Logistikk, Norsk Ferdigplen, Jølsen Gård og Jakhelln Bioenergi.

– Vi prøver å ha et miljøfokus på alt vi gjør. Vi bytter ut maskiner og utstyr for å få mer moderne motorteknologi med lavere utslipp. Når vi nå skal kjøpe inn nye firmabiler blir disse høyst sannsynlig elektriske. Vi har et prøveprosjekt hvor vi får betalt for å ta i mot røtter, og så kjører vi dem gjennom en prosess for å gjenvinne røttene til flis eller matjord. Det er først om et par år vi vet om dette blir lønnsomt, men tanken bak er å utnytte alle ressursene, sier Nicolai Jakhelln.

A woman with short grey hair and glasses, wearing a bright yellow high-visibility jacket, is smiling and looking towards the camera. She is standing in a large industrial facility filled with a massive pile of discarded metal cans, likely aluminum, which are the focus of her work. The background is a dense sea of colorful cans, creating a textured and busy environment.

Nord-Østerdal

Selskap: Fjellregionen Interkommunale Avfallsselskap AS

Kommune: Tolga

Navn: Hanne Maageng Olsen

Stilling: Kommunikasjonssjef

Virksomhet: Ivareta eierkommunenes lovpålagte oppgaver innen renovasjon, og tilby avfallsløsninger for næringslivet i regionen.

Tomatenmark
doppelt konzentriert

“

**Bedre avfallshåndtering er
at av miljøtiltakene hvor man
faktisk kan spare penger,
i tillegg til å spare miljøet.**

”

Næringslivet er best på avfallshåndtering

Bedre avfallshåndtering er det mest populære miljøtiltaket for bedrifter på Østlandet. Hele 78 prosent av bedriftene har gjennomført miljøtiltak for å oppnå bedre avfallshåndtering, viser miljøundersøkelsen gjort for SpareBank 1 Østlandets konjunkturbarometer.

Tekst: Øystein Krogsrud, ClayLab **Foto:** Geir Olav Slåen

Fjellregionen Interkommunale Avfallsselskap (FIAS) sier at avfallshåndtering kan spare både penger og miljøet. FIAS bekrefter at eksempelvis byggebransjen er blitt gode på avfallshåndtering.

Avfallsordningen har stor betydning for hvordan innbyggerne i regionen kan bidra til at avfall ikke havner i naturen.

– Bedre avfallshåndtering er et av miljøtiltakene hvor man faktisk kan spare penger, i tillegg til å spare miljøet. Generelt koster det å bli kvitt avfall. Da blir det innsparing når man fokuserer på avfallsminimering og kildesortering, sier kommunikasjonssjef Hanne Maageng Olsen i FIAS.

FIAS er en av nær 60 prosent av bedrifter i Oslo, Akershus og Innlandet som i følge miljøundersøkelsen vurderer klima- og miljøarbeid som strategisk viktig.

FIAS i front på miljø

– FIAS samler inn og behandler avfall fra 10 kommuner i Nord-Østerdal og Røros-regionen, og avfallsordningen har stor betydning for hvordan innbyggerne i regionen kan bidra til at avfall ikke havner i naturen, men håndteres på en forsvarlig måte. Det handler om å unngå spredning av giftstoffer i naturen, og at avfall kildesorteres slik at det kan gjenvinnes. Da reduseres utslipp av klimagasser, og ressursene i avfallet utnyttes optimalt. For at vi skal ha troverdighet blant våre innbyggere, må FIAS både tilby miljøeffektive løsninger for innbyggere og næringsliv, og ha fokus på miljøtiltak i egen virksomhet, sier Maageng Olsen.

Ny og ambisiøs avfallsplan

24. september ble forslag til «Revidert kommunedelplan for Avfall og miljø for Fjellregionen» oversendt til kommunene for offentlig høring og vedtak. I planen videreføres høye

I front på miljø: Så snart det er praktisk mulig skal FIAS og sjåfør Jan Grimsgård ta i bruk klimanøytrale kjøretøy.

miljøambisjoner. Ambisjonene begrenses riktignok noe av geografiske forhold med relativt lite avfall fordelt på store avstander, som gir høyere kostnader.

– FIAS ble ISO-sertifisert innen miljø og kvalitet helt tilbake i 2006. Vi satte oss tidlig et mål om klimanøytral avfallshåndtering, en ambisjon som vi riktignok har innsett at er urealistisk inntil videre, med mindre vi skulle kjøpe klimakvoter. Vi jobber imidlertid videre for å redusere regionens miljøavtrykk, og et av tiltakene som skal gjennomføres er kildesortering av matavfall.

I sammenheng med dette har vi fått tilskudd fra Miljødirektoratet til å gjennomføre et forprosjekt for å utrede muligheten for et biogassanlegg i Fjellregionen. For å redusere utslipp fra egen transport, vil vi også ta i bruk klimanøytrale kjøretøy så snart det er praktisk mulig, sier kommunikasjonsjefen.

Oslo

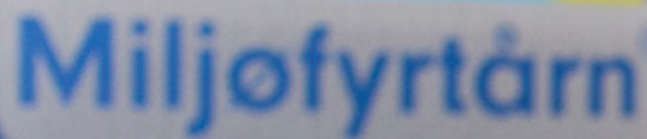
Selskap: Johansen & Sønn Gulvsliperi AS

Kommune: Oslo

Navn: Geir-Olav Goksøy

Stilling: Styreleder

Virksomhet: Gulvsliping

The logo for Miljøfyrtårn (Environmental Lighthouse) features a stylized green leaf on a white background, set against a blue circular backdrop. The text "Miljøfyrtårn" is written in a bold, blue, sans-serif font below the graphic.

Miljøfyrtårn®

Johansen & Sønn Gulvsliperi AS

“

Vi mister mange kunder på grunn av dette, men målet er å få flest mulig til å skjønne at et miljøvennlig valg er det mest kostnadseffektive totalt sett.

”

Finsliper kundenenes inneklima

Johansen & Sønn gulvsliperi i Oslo har valgt å bruke dyrere kjemikalier uten risiko for giftige avgasser. - Vi mister kunder fordi vi ikke er de billigste, men vi vil ikke ødelegge kundenenes liv og helse for å tjene noen kroner ekstra, sier styrelederen.

Tekst: Øystein Krogsrud, ClayLab **Foto:** Ricardofoto

– Mange av våre konkurrenter bruker de billigste behandlingsproduktene de får tak i for å øke sin profit. Vi går motsatt vei og bruker de tryggeste produktene vi vet om fordi vi ikke ønsker å ha på oss at giftige avgasser ødelegger folks liv og helse fordi vi ville tjene noen kroner ekstra. Vi ber dem betale litt mer og få et godt inneklima. Vi mister mange kunder på grunn av dette, men målet er å få flest mulig til å skjønne at et miljøvennlig valg er det mest kostnadseffektive totalt sett, sier styreleder Geir-Olav Goksøyr i Johansen & Sønn gulvsliperi AS.

Forretningsfører Erik Juul i Norges Parkettsliperforbund bekrefter at miljøskadelige produkter kan være et problem.

– Det finnes løsemiddelprodukter til gulvbehandling til halv pris, men disse produktene er skadelige for innemiljø og eksternt miljø. Det er et reelt problem at en del i bransjen fortsatt bruker miljøskadelige produkter, sier Juul.

Spiser miljøbær med de store

Johansen & Sønn gulvsliperi er en av 53 prosent av bedriftene i bygg- og anleggsbransjen i Oslo, Akershus og Innlandet som vurderer klima- og miljøarbeid som strategisk viktig.

Miljøundersøkelsen viser at det er størst andel som vurderer klima- og miljøarbeid som strategisk viktig blant bedrifter med over 100 ansatte. I denne gruppen svarer hele 84 prosent at klima- og miljøarbeid er strategisk viktig, mot rundt 55 og 61 prosent for henholdsvis mindre og mellomstore bedrifter.

Johansen & Sønn gulvsliperi er et av de små selskapene som prioriterer miljø på linje med de største selskapene.

Vi går motsatt vei og bruker de tryggeste produktene vi vet om.

Har større ambisjoner

– Vi er sertifisert som Miljøfyrtårn-bedrift. Vi kjører kun elektriske biler i firmaet. Vi sorterer og gjenvinner alt vi kan av avfall fra produksjonen. Vi ble for flere år siden Bona Certified Partner og bruker kun lakkprodukter fra den svenske

Miljø strategisk viktig: For Johansen & Sønn gulvsliperi står miljø og klima helt sentralt. Ambisjonen er å ta i bruk nye og mer miljøvennlige produkter etter hvert som de kommer på markedet.

produsenten Bona som fant opp den vannbaserte lakken på slutten av 70-tallet og har en høy miljøprofil, sier Goksøyr.

Gulvsliperselskapet har enda større miljøambisjoner for de kommende årene.

– Ambisjonene er å ta i bruk nye og enda mer miljøvennlige produkter etter hvert som de kommer på markedet, så lenge kvaliteten er god nok for kundene våre. Vi ønsker at enda flere skal fokusere på miljø og inneklima når de velger håndverkere og når de skal pusse opp hjemme, sier styrelederen.

Sør-Østerdal

Selskap: Elverum Tomteselskap og Ydalir

Kommune: Elverum

Navn: Odd Erling Lange

Stilling: Daglig leder

Virksomhet: Eiendomsutvikling

“

**Det er gledelig å se at
mange lokale utbyggere vil
være med på å utvikle
bydelen Ydalir.**

”

Bygger klimanøytralt på hjemmebane

Færre selskaper i byggebransjen på Østlandet vurderer miljø- og klimaarbeid som strategisk viktig enn for næringslivet samlet. Det klimanøytrale Ydalir-prosjektet i Elverum vil bidra til styrket miljøsatsing i eiendomssektoren.

Tekst: Øystein Krogsrud, ClayLab **Foto:** Ricardofoto

– Først og fremst skal vi skape et godt sted å bo for kjøperne i Ydalir, sammen med våre utbyggere og Elverum kommune. Sånn vil vi vise at miljøvennlige løsninger ikke må gå på bekostning av trivsel – et godt miljø er noe du får på kjøpet. Det tror vi også kan bidra til å inspirere hele eiendomssektoren til en enda sterkere miljøsatsing, sier daglig leder Odd Erling Lange i Elverum Tomteselskap, som står bak Ydalir-prosjektet.

49,5 prosent av selskapene i bygg-, anlegg- og eiendomsbransjen i Oslo, Akershus og Innlandet vurderer miljø- og klimaarbeid som strategisk viktig, viser konjunkturbarometerets miljøundersøkelse. Det er lavest blant seks sektorer. Tilsvarende tall for samlet næringsliv er 58,6 prosent.

30 prosent av alle klimautslipp

Eiendoms- og byggsektoren er blant de viktigste næringene som er kartlagt i undersøkelsen. FNs klimapanel har anslått at byggesektoren produserer rundt 30 prosent av de totale globale klimautslippene og forbruker om lag 40 prosent av den globale energien. I Elverum vil Ydalir være en del av løsningen på bygg- og eiendomsbransjens klimautfordringer.

– Elverum Tomteselskap har bidratt til utvikling av Elverum siden 1965, og eies av Elverum kommune. Både tomteselskapet og kommunen ønsker å dreie utviklingen i en mer miljøvennlig retning – både for kommende generasjoner og regional utvikling av kompetanse. – Elverum ønsker å være et godt sted å bo, vi ønsker å ha relevant kompetanse lokalt og vi ønsker å ta i bruk gode, lokale ressurser som for eksempel tre, sier Lange.

Tomteselskapet har bestemt spillereglene for bygging i Ydalir, og binder utbyggere til krav og muligheter for mer miljøvennlig utvikling.

Klima utløser innovasjon

32 prosent av bedriftene svarer at klimaendringer, eller forventninger om klimaendringer, har bidratt til innovasjon i egen bedrift. Eiendomssektoren ligger over gjennomsnittet,

Befaring: Daglig leder Odd Erling Lange i Elverum Tomteselskap sjekker at alt går etter planen på Ydalir-området.

mens bygg- og anlegg ligger under, viser tall brutt ned på de respektive sektorene. Innen gjennomførte miljøtiltak er det særlig to områder hvor bygg- anlegg og eiendomsbransjen samlet ligger i front. 56 prosent innen bygg- anlegg og eiendom oppgir å ha redusert avfall fra produksjonen, mot 36 prosent for øvrig næringsliv. Bygg- anlegg og eiendomsbransjen har også en andel selskaper på 39 prosent som har gjort miljøtiltak innen utvikling og bruk av fornybar energi, mot 24 prosent for næringslivet samlet.

Nasjonalt pilotprosjekt

Elverum Tomteselskap og Ydalir-prosjektet er et av eiendoms-selskapene hvor klimaendringer har utløst innovasjon. En ny barneskole og barnehage skal stå klar til skolestart neste år, og det skal bygges idrettshall og mellom 800 og 1000 boliger. Utslipp av skadelige klimagasser skal minimeres, og grønn energi skal produseres, ved for eksempel solenergi. Målet er at disse møtes i et nullpunkt i løpet av byggenes levetid slik at Ydalir blir en Norges aller første klimanøytrale bydeler.

– Elverum Tomteselskap er partner i det nasjonale forsknings-senteret Zero Emission Neighbourhood, og bygger Ydalir som et pilotprosjekt i denne forskningen. Tomteselskapet har bestemt spillereglene for bygging i Ydalir, og binder utbyggere til krav og muligheter for mer miljøvennlig utvikling når de selger sine arealer videre, sier Lange.

Lokale selskaper viser vei

Snart skal Åmot-selskapet R-byggetjenester påbegynne de første av selskapets 44 planlagte boliger i Ydalir. Nordbolig skal bygge om lag 50 boliger i Ydalir.

– Det er gledelig å se at mange lokale utbyggere vil være med på å utvikle bydelen Ydalir. Sønn lærer de morgendagens byggemetoder da erfaringer fra denne forskningen etter hvert vil tas inn i nye statlige byggekrav. Vi skal levere erfaringer fra Ydalir til nasjonal forskning, som også er langt framme i verdenssammenheng, sier Lange.

Øvre Romerike

Selskap: Utleiesenteret

Kommune: Nannestad

Navn: Alfred Bakken

Stilling: Avdelingsleder

Virksomhet: Utleie av maskiner
og utstyr til bygg og anlegg

“

**Miljø er en del Utleiesenterets
profil, som gir oss tilgang
til et bredere marked
i årene fremover.**

”

Kledde kontoret med solceller

Utvikling og bruk av fornybar energi er det minst vanlige miljøtiltaket blant bedrifter på Østlandet. Utleiesenteret i Nannestad har gått motstrøms med solcellepanel og flisfyringsanlegg.

Tekst: Øystein Krogsrud, ClayLab **Foto:** Ricardofoto

Utleiesenteret er en del av 49,5 prosent av selskapene i bygg-, anlegg- og eiendomsbransjen i Oslo, Akershus og Innlandet som vurderer miljø- og klimaarbeid som strategisk viktig. Det er lavest blant seks næringsgrupper, men bygg-, anlegg- og eiendomsbransjen ligger over gjennomsnittet for viktige gjennomførte miljøtiltak.

– Våre miljøtiltak er viktige først fremst for vårt eget miljø. Miljø er en del Utleiesenterets profil, som gir oss tilgang til et bredere marked i årene fremover, sier avdelingsleder Alfred Bakken.

Investerte 10 millioner i solenergi og biobrensel

Flere foretak i bygg-, anlegg- og eiendomsbransjen har gjort miljøtiltak ved utvikling og bruk av fornybar energi enn i næringslivet for øvrig. Det viser miljøundersøkelsen som Kantar TNS og Østlandsforskning har utført for SpareBank 1 Østlandet. Men fornybar energi er det minst vanlige blant seks kategorier også i bygg-, anlegg- og eiendomsbransjen.

Utleiesenteret driver utleie av over 900 lifter, 200 anleggs-maskiner og en mengde annet utstyr til bygg- og anleggsbransjen.

Selskapets nye kombinasjonsbygg i Gardermoen Vest Næringspark kostet 70 millioner kroner, hvorav 10 millioner utgjorde investeringer i solenergi og biobrenselanlegg. De samarbeider med deleide Norsk Bio om å tilby fossilfri oppvarming av byggeplasser ved hjelp av norske trepellets.

Vi vil stadig vurdere nye og effektive løsninger for utnyttelse av miljøvennlige alternativer.

Stadig vurdering av miljøløsninger

Selv om Utleiesenteret allerede har gått mot strømmen for miljøtiltak, lover selskapet flere nye og miljøvennlige løsninger i årene framover.

– Vi følger utviklingen som skjer i samfunnet og tilpasser oss deretter. Vi vil stadig vurdere nye og effektive løsninger for utnyttelse av miljøvennlige alternativer, sier Bakken.

Fornybar energi: Utleiesenteret har investert 10 millioner kroner i solenergi og biobrenselanlegg. Selskapet lover flere miljøvennlige løsninger i årene framover.

Klimagassutslipp i kommunene

— hva er kildene til klimagassutslipp i din kommune?

I diagrammene nedenfor framkommer de direkte lokale utslippene som alle må bidra til å kutte for å realisere det internasjonale togradersmålet for å unngå irreversible og farlige klimaendringer.

Tekst: Øystein Krogsrud, ClayLab **Foto:** Ricardofoto

Togradersmålet er definert som global gjennomsnittstemperatur over pre-industriell temperatur, det vil si global temperatur ved midten av 1800-tallet. Togradersmålet skal nås med god margin ifølge Parisavtalen, som forplikter Norge til kraftige kutt i klimautslipp.

Hva er inkludert i klimagasstatistikken for kommuner?

De kommunefordelte utslippstallene som er beregnet i denne klimagasstatistikken omfatter **de direkte** utslippene som skjer innenfor kommunens grenser. Eksempelvis vil utslipp fra avfallsbehandling eller renseanlegg tilfalle kommunene der

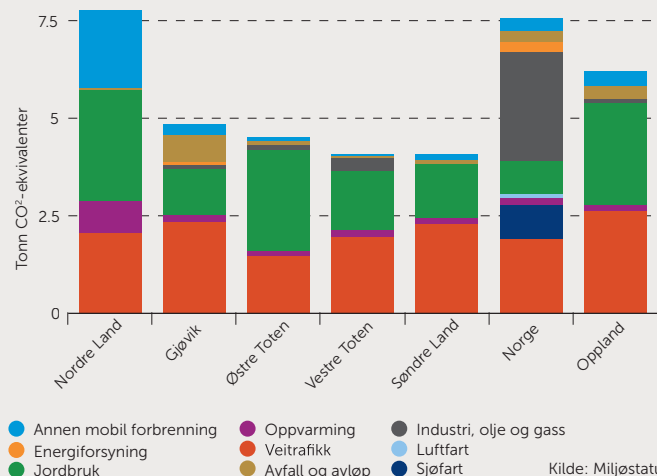
anleggene er lokalisert, ikke til befolkningen eller bedriftene som genererer avfallet eller avløpsvannet.

Indirekte utslipp fra materialer til husbygging vil ikke telles med der huset bygges, men kun der materialene produseres. Veitrafikk utgjør en stor andel av de kommunefordelte utslippene, fordi dette regnes som direkte utslipp. De kommunale utslippene fra veitrafikk inkluderer også gjennomgangstrafikk.

CO²-ekvivalenter brukes som måleenhet for å kunne sammenligne oppvarmingseffekten ulike klimagasser har på atmosfæren.

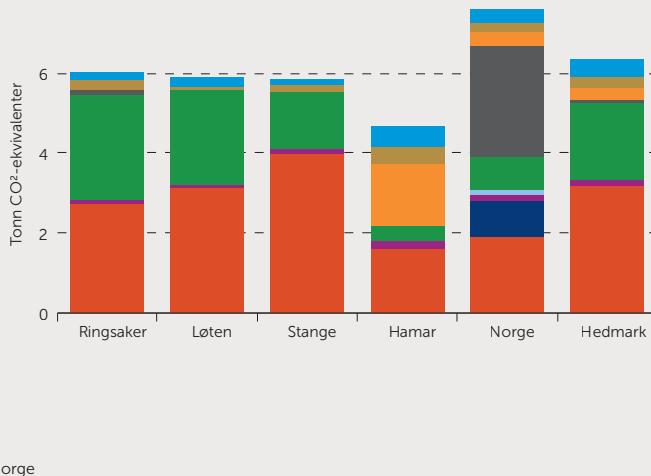
Klimagassutslipp i Gjøvik-regionen

Klimagassutslipp per innbygger i tonn CO²-ekvivalenter fordelt på sektor for kommuner i Gjøvik-regionen i 2016, sammenlignet med Oppland og Norge.

Klimagassutslipp i Hamar-regionen

Klimagassutslipp per innbygger i tonn CO²-ekvivalenter fordelt på sektor for kommuner i Hamar-regionen i 2016, sammenlignet med Hedmark og Norge.

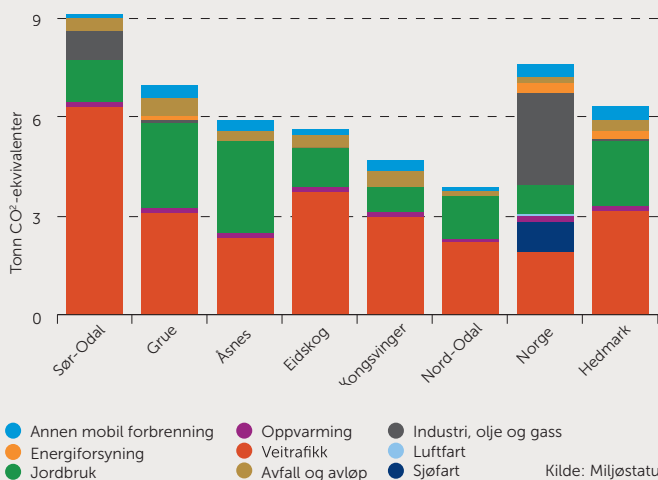
Statistikken er basert på en omfattende metode med usikkerhetsmomenter som er detaljert beskrevet i et metode-dokument. Miljødirektoratet utarbeider statistikken i samarbeid med KS og SSB.

Statistikken er brutt ned på ni sektorer hvorav:

1. Annen mobil forbrenning omfatter klimagassutslipp fra bruk av avgiftsfri diesel i motorredskaper i blant annet jordbruk, skogbruk, forsvar, bygg og anlegg. Utslipp fra traktorer og anleggsmaskiner er de største utslippskildene.
2. Industri, olje og gass omfatter klimagassutslipp fra olje- og gassutvinning, industri og bergverk.
3. Veitrafikk gir generelt høyt klimagassutslipp i kommuner med store gjennomfartsårer. Siden trafikktegninger ikke skiller på drivstofftype, er det ikke korrigert for elbiler.
4. Avfall og avløp beskriver utslipp av klimagassen metangass fra deponier, utslipp fra biologisk behandling av avfall, samt utslipp fra avløp og avløpsrensing.
5. Jordbruk er summen av klimagassutslipp fra de tre utslippskildene: 1. fordøyelsesprosesser hos husdyr. 2. gjødselhåndtering. 3. jordbruksarealer. Utslippene er knyttet til biologiske prosesser i husdyrene, samt gjødsel og dyringsjorda som fører til dannelse av klimagassene metan og lystgass.
6. Luftfart inkluderer klimagassutslipp fra avgangs- og ankomstfasen for fly og helikoptre som lander eller tar av fra flyplasser i respektive kommuner.
7. Energiforsyning omfatter klimagassutslipp fra avfallsforbrenning, fjernvarme unntatt avfallsforbrenning, og elektrisitetsproduksjon og annen energiforsyning. Utslippene forårsakes i hovedsak av forbrenning av avfall og ulike petroleumsprodukter.
8. Oppvarming omfatter klimagassutslipp fra oppvarming av næringsbygg og husholdninger. Utslippene forårsakes i hovedsak av forbrenning av ulike petroleumsprodukter.
9. Sjøfart omfatter klimagassutslippene fra all sjøfart i kommunen inkludert utslipp fra både innenriks, utenriks og gjennomfartstrafikk.

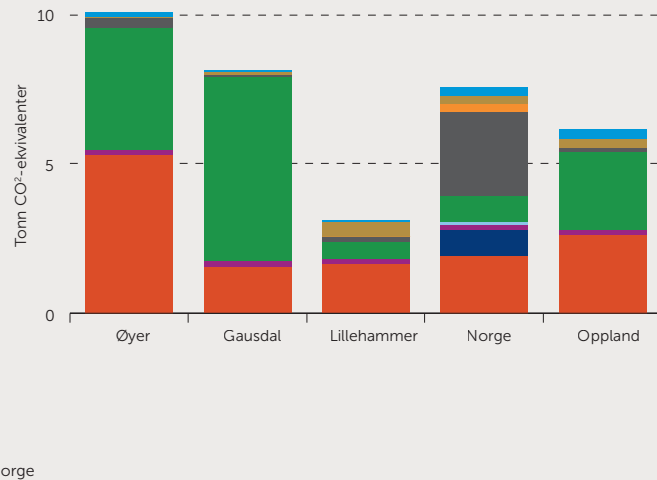
Klimagassutslipp i Kongsvinger-regionen

Klimagassutslipp per innbygger i tonn CO²-ekvivalenter fordelt på sektor for kommuner i Kongsvinger-regionen i 2016, sammenlignet med Hedmark og Norge.

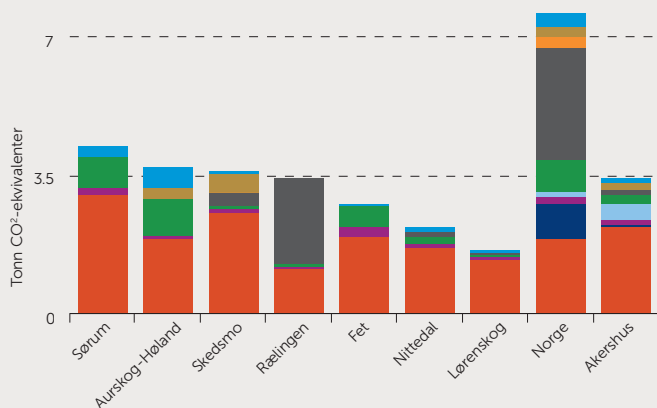
Klimagassutslipp i Lillehammer-regionen

Klimagassutslipp per innbygger i tonn CO²-ekvivalenter fordelt på sektor for kommuner i Lillehammer-regionen i 2016, sammenlignet med Oppland og Norge.

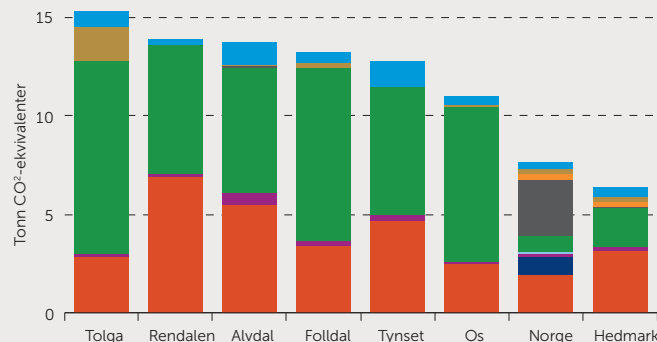
Klimagassutslipp på Nedre Romerike

Klimagassutslipp per innbygger i tonn CO²-ekvivalenter fordelt på kommuner på Nedre Romerike i 2016, sammenlignet med Akershus og Norge.

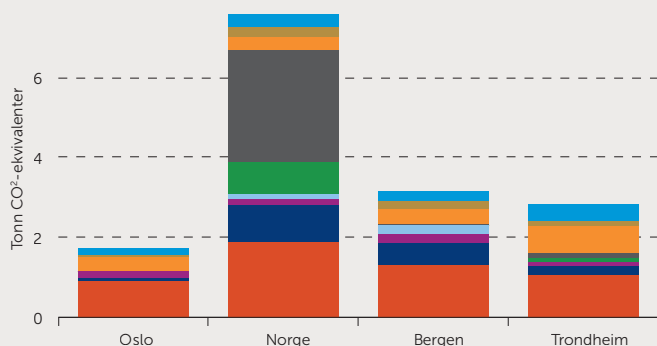
Klimagassutslipp i Nord-Østerdal

Klimagassutslipp per innbygger i tonn CO²-ekvivalenter fordelt på sektor for kommuner i Nord-Østerdal i 2016, sammenlignet med Hedmark og Norge.

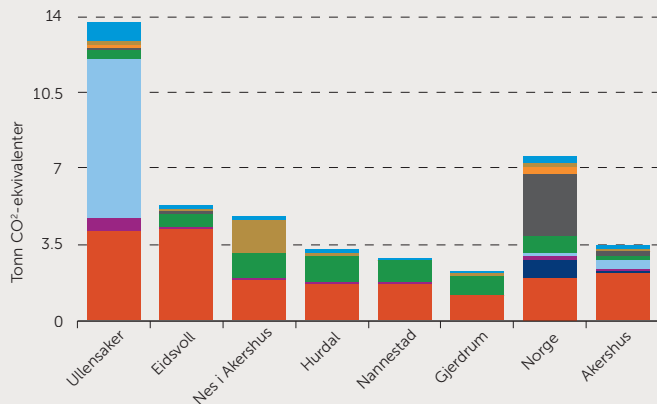
Klimagassutslipp i Oslo

Klimagassutslipp per innbygger i tonn CO²-ekvivalenter fordelt på sektor for Oslo, sammenlignet med Bergen, Trondheim og Norge.

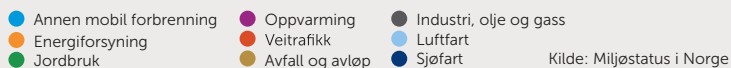
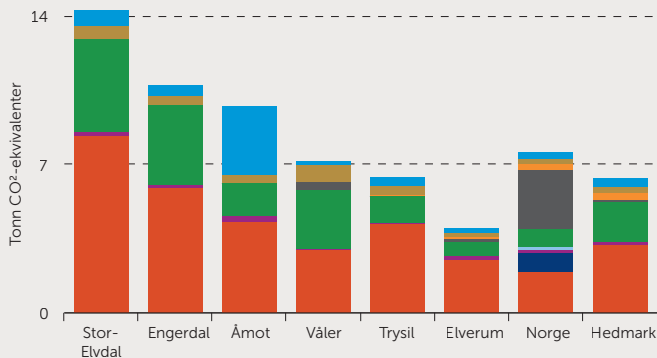
Klimagassutslipp på Øvre Romerike

Klimagassutslipp per innbygger i tonn CO²-ekvivalenter fordelt på kommuner på Øvre Romerike i 2016, sammenlignet med Akershus og Norge.

Klimagassutslipp i Sør-Østerdal

Klimagassutslipp per innbygger i tonn CO²-ekvivalenter fordelt på sektor for kommuner i Sør-Østerdal i 2016, sammenlignet med Hedmark og Norge.

Kilde: Miljøstatus i Norge

Landbruk i tet: Mange bedrifter i primærnæringene rapporterer om høyt miljøengasjement. De oppgir også å ha gjennomført mange miljøtiltak.

Full fres: Produksjonsveksten i næringslivet er drevet av høyere aktivitet i oljesektoren, bygg- og anlegg, samt digitaliseringsprosjekter i privat næringsliv og offentlig sektor.

Høyere produksjonsvekst i næringslivet

Produksjonsveksten i næringslivet har økt gjennom sommeren 2018, og næringslivet forventer en produksjonsvekst tilsvarende 3 prosent vekst på årsbasis. Moderat produksjonsvekst gir fortsatt fallende ledighet på Østlandet, og det er reiselivsnæringen og bygg- og anlegg som skaper sysselsettingsvekst i regionene.

Tekst: Merethe Lurfald og Stine Kvamme, Østlandsforskning **Foto:** Ricardofoto

Konjunkturbildet nasjonalt og regionalt

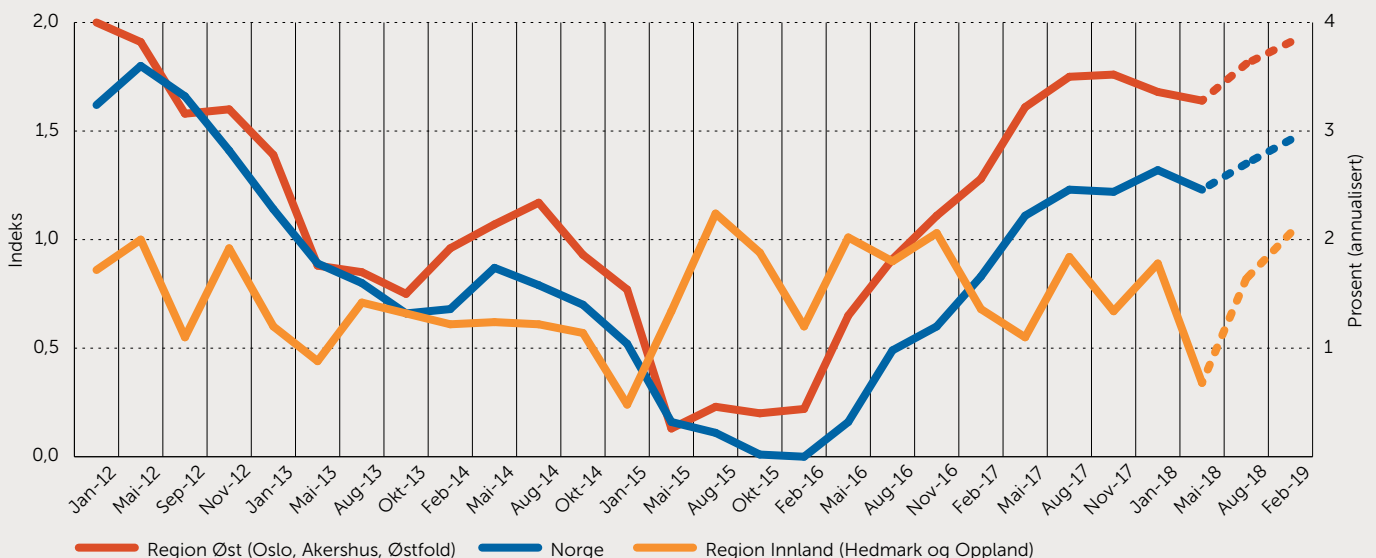
Nasjonale og globale konjunkturimpulser påvirker regionene ulikt. Rapporter fra Norges Banks regionale nettverk viser at produksjonsveksten har økt gjennom sommermånedene, og bedriftene rapporterer om en produksjonsvekst i august som tilsvarer 2,7 prosent på årsbasis mot 2,45 prosent ved forrige rapportering i mai 2018. Høyere produksjonsvekst er drevet av høyere aktivitet i oljesektoren, bygg- og anlegg, og store digitaliseringsprosjekter i privat næringsliv og offentlig sektor.

Produksjonsveksten for hjemmemarkedsindustri var noe lavere i perioden sammenlignet med tidligere i rapporter i 2018. For de gjenværende månedene av 2018 forventer næringslivet en produksjonsvekst nær 3 prosent, samt fortsatt høy vekst i investeringer. Økte investeringer i offentlig sektor og tjenestene bidrar til en samlet investeringsvekst for 2018 tilsvarende 6 prosent på årsbasis.

Bedriftene forventer fortsatt stabil sysselsettingsvekst.

Vekst i produksjon siste 3 måneder.

Indeks¹ – venstre akse, prosent (annualisert) – høyre akse

¹) Indeksen går fra -5 til +5, der -5 indikerer stort fall mens +5 indikerer kraftig vekst.

Kilde: Norges Banks regionale nettverk

Rapportene viser en sysselsettingsvekst hos bedriftene på 0,4 prosent de siste tre månedene og en forventet sysselsettingsvekst neste tre måneder på 0,5 prosent. Det er særlig bedriftene i bygg og anlegg som forventer vekst i antall sysselsatte, mens sysselsettingsveksten i varehandel og kommunal- og sykehussektoren har avtatt noe.

Regionene påvirkes ulikt av de nasjonale konjunkturdriverne, og ulik næringsspesialisering påvirker konjunktursituasjonen i fylkene på Østlandet. I Innlandsregionen (Hedmark og Oppland) rapporterer en lavere andel av bedriftene at de vil ha kapasitetsproblemer med å møte vekst i etterspørsel enn tidligere. I region Øst (Oslo, Akershus, Østfold) er det fortsatt en høy andel som oppgir å ha slike kapasitetsutfordringer. En høy andel av bedriftene i Innlandet oppgir at tilgang på arbeidskraft begrenser produksjonen.

Moderat produksjonsvekst gir fortsatt fall i arbeidsledighet

Nasjonalt falt ledigheten i arbeidsmarkedet noe fra 2016 til 2017. Den registrerte arbeidsledigheten i 2017 var 2,7 prosent mot 3 prosent året før. Fallet i arbeidsledighet på landsbasis drives av færre arbeidsledige i ingeniør- og ikt-fag (1 714 personer), industriarbeid (1 682 personer) og bygg og anlegg (1 211 personer).

På regionnivå hadde 16 535 personer (2,3 prosent av arbeidsstyrken) registrert seg som arbeidsledige i Osloregionen i september 2018, mot 16 807 personer ett år tidligere.

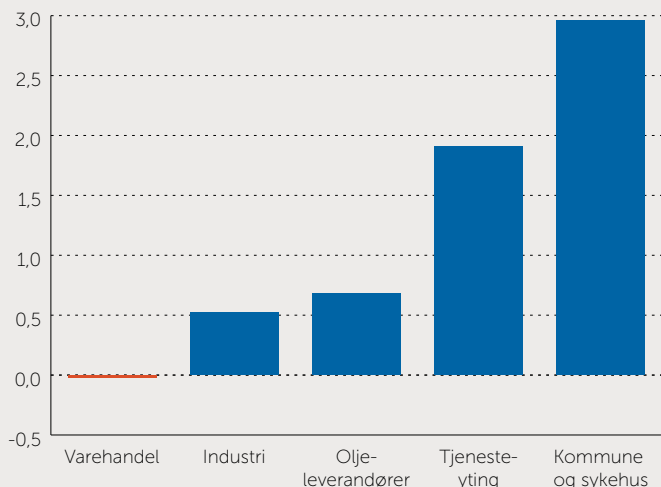
Byregionene i Innlandet hadde 1,8 prosent ledige denne måneden. Dette tilsvarte 2 263 personer, mot 2 124 personer for september 2017. I distriktsregionene i Innlandet var 1,5 prosent av arbeidsstokken, eller 783 personer, registrert arbeidsledige.

Nasjonalt falt ledigheten i arbeidsmarkedet noe fra 2016 til 2017

Året før var 805 personer registrert arbeidsledige. Ledighetstallene viser at Osloregionen og nært tilknyttede regioner hadde en ledighetsutvikling som lå nært de nasjonale utviklingstrekkene. I øvrige regioner på Østlandet var arbeidsledigheten under landsnivå. De fleste av byregionene i Innlandet hadde lavere arbeidsledighet enn landsnittet. Blant byregionene i Innlandet hadde Kongsvingerregionen høyest ledighet sammenlignet med de øvrige byregionene. I månedene januar til og med mars 2018 hadde Kongsvingerregionen høyere ledighet enn landet. Lillehammerregionen hadde lavest arbeidsledighet i hele perioden med under 1,5 prosent ledige.

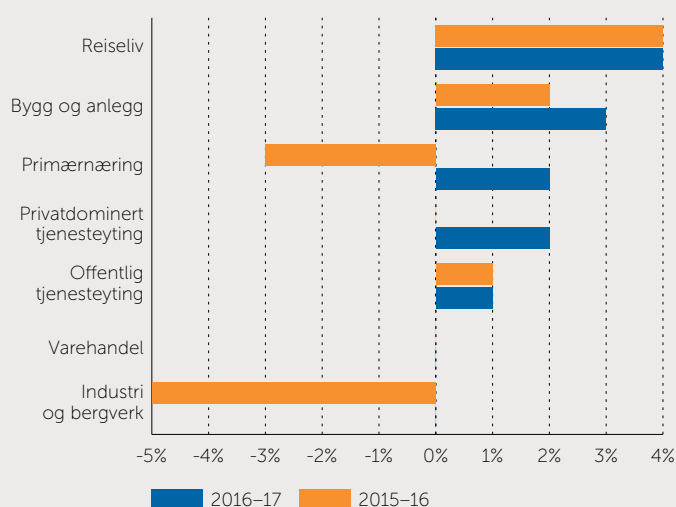
Distriktsregionene i Innlandet lå samlet sett lavere enn landsgjennomsnittet for registrerte arbeidsledige fra januar 2017 til september 2018. Ingen av de enkelte distriktsregionene har høyere arbeidsledighet enn landet i denne perioden.

Forventet vekst i investeringer fordelt på sektorer (prosent på 12 månedersbasis, september 2018–september 2019)

Kilde: Norges Bank, regionale rapporter

Årlig sysselsettingsvekst fordelt på næringer i Norge

Kilde: SSB, registerbasert sysselsettingsstatistikk

Arbeidsledigheten i Midt-Gudbrandsdal og Nord-Gudbrandsdal svingte imidlertid relativt mye over sesongene med lavest ledighet i sommerhalvåret. Valdres og Nord-Østerdal hadde jevnt over lite ledighet i perioden (under 1,5 prosent).

Høy aktivitet i reiselivsnæringer og bygg- og anlegg skaper sysselsetningsvekst

På landsbasis hadde reiselivsnæringen en vekst i sysselsettingen på årsbasis med 4,3 prosent årlig økning i både 2016 og 2017. Arbeidsplassene tilknyttet bygg- og anlegg vokste i 2017 med 3,3 prosent. Primærnæringa nasjonalt opplevde en svak oppgang i antall arbeidsplasser i 2017 (1,7 prosent) etter nedgang på -2,8 prosent i 2016. Industri og bergverk mistet 4,6 prosent av arbeidsplassene på landsbasis i 2016, mens 2017 var stabil med -0,3 prosent færre sysselsatte.

Med en økning på 8,1 og 6,7 prosent hadde reiselivet i Osloregionen sterkest prosentvis vekst i arbeidsplasser både i 2016 og 2017. Bygg- og anleggsnæringen sysselsatte 4,7 prosent flere i Osloregionen i 2017. Størst antall nye arbeidsplasser stod derimot privatdominert tjenesteyting for, med en sysselsetningsvekst på 2,8 prosent i 2017. Dette tilsvarer ca. 12 600 arbeidsplasser og utgjorde alene nesten halvparten av sysselsetningsveksten i Osloregionen dette året.

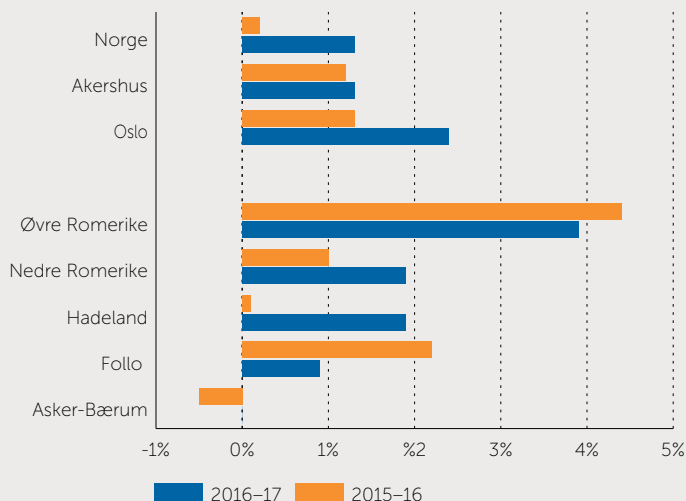
Også i byregionene i Innlandet vokste reiselivet mest. Fra en beskjeden vekst på 2,3 prosent i 2016, utgjorde sysselsetningsveksten i 2017 4,6 prosent. Denne veksten kommer fra

serveringsvirksomheten som vokser sterkt (7 prosent) begge årene. Bygg- og anleggsnæringen sysselsatte 3,7 prosent flere i 2017. Antall nye arbeidsplasser i bygg- og anleggsnæringa (ca. 340 arbeidsplasser) alene utgjorde mer enn antall nye arbeidsplasser samlet i byregionene dette året. Størst nedgang i antall arbeidsplasser var det i offentlig tjenesteyting. Der gikk drøyt 400 arbeidsplasser (-0,9 prosent) tapt i 2017. Primærnæringa mistet drøyt 100 arbeidsplasser i 2017, og hadde dette året størst prosentvis nedgang (-2,4 prosent) i arbeidsplasser av næringene i byregionene i Innlandet.

Størst nedgang i antall arbeidsplasser var det i offentlig tjenesteyting.

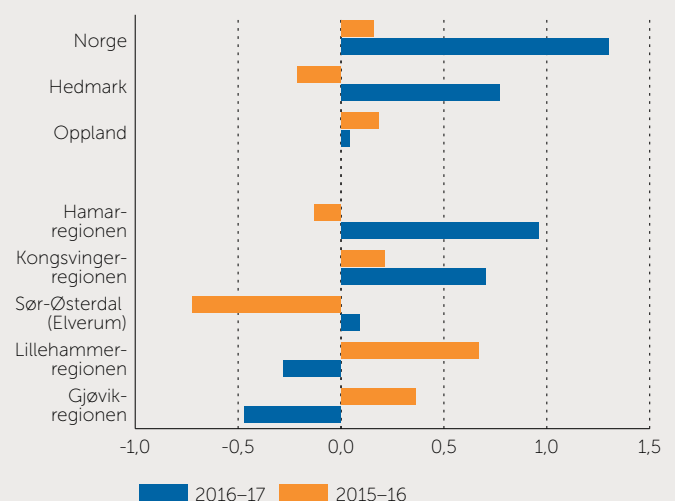
I distriktsregionene vokste antall sysselsatte i reiselivsnæringen sterkt i 2016 (9,3 prosent), mens antall sysselsatte i denne næringen gikk ned med 2,1 prosent i 2017. Her er det serveringsvirksomhet (4 prosent) som står for nedgangen. Den sterkeste veksten for begge periodene, både prosentvis og når det gjelder antall arbeidsplasser, var i bygg- og anleggsnæringen. I 2016 økte denne næringen sysselsettingen med 3,8 prosent, mens veksten i 2017 forsterket seg til 4,9 prosent sysselsetningsvekst fra året før. Veksten i bygg- og anlegg

Årlig sysselsetningsvekst i Osloregionen
(fylke og økonomiske regioner)

Kilde: SSB, registerbasert sysselsetningsstatistikk

Årlig sysselsetningsvekst i byregionene i Innlandet
(fylke og økonomiske regioner)

Kilde: SSB, registerbasert sysselsetningsstatistikk

i 2017 tilsvarte 250 nye arbeidsplasser, og er som for by-regionene i Innlandet en sterkere økning enn regionens samlede sysselsettingsvekst. Primærnæringen hadde størst prosentvis nedgang i arbeidsplasser i 2017 med 7,2 prosent færre sysselsatte (drøyt 80 sysselsatte). Privatdominert tjenesteyting bidro også til nedgang i sysselsettingen i distrikts-regionene med 90 færre sysselsatte. Prosentvis gikk denne næringen ned med 2 prosent dette året. Offentlig tjenesteyting sysselsatte 1,9 prosent færre i 2017. Dette tilsvarte i underkant av 60 arbeidsplasser.

På Østlandet finner vi den sterkeste sysselsettingsveksten i hovedstadsområdet.

Stabil sysselsetting i landet

Sysselsettingen på landsbasis holdt seg stabil i 2016 og 2017. I 2017 økte antall sysselsatte med 1,3 prosent, mot 0,2 prosent i 2016.

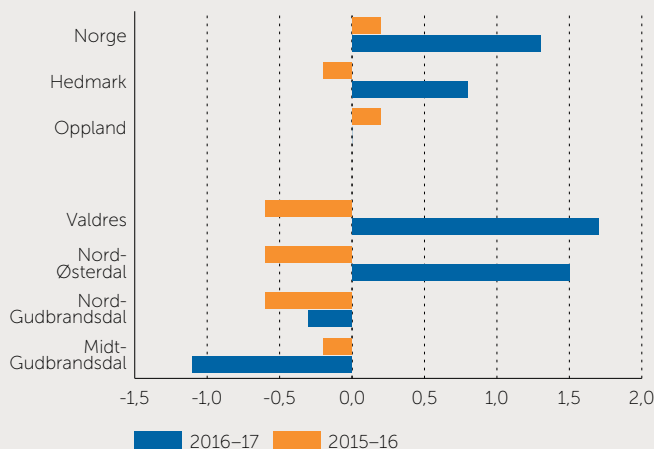
På Østlandet finner vi den sterkeste sysselsettingsveksten i hovedstadsområdet, og i sum hadde områdene i Oslo, Akershus og Hadeland sterkere sysselsettingsvekst enn landet for øvrig. På årsbasis hadde denne regionen en vekst på 1,3 prosent i 2016 og 2,2 i 2017. Sysselsettingen på Øvre Romerike økte med 3,9 prosent i 2017, mot 4,4 prosent

året før. I regionen var Oslo klart størst når det gjelder antall arbeidsplasser. Med en sysselsettingsvekst på 2,4 prosent for 2017 ble det skapt nesten 22 400 nye arbeidsplasser i hovedstaden.

Sysselsettingen samlet i byregionene i Innlandet (Hamar-, Kongsvinger-, Lillehammer-, Gjøvikregionen og Sør-Østerdal) holdt seg stabil i 2016 og 2017. I 2016 vokste byregionene med 0,1 prosent mot 0,2 prosent på landsbasis, mens en sysselsettingsvekst på 0,3 prosent i 2017 var noe lavere enn samlet sysselsettingsvekst i Norge på 1,3 prosent. Av byregionene i Innlandet hadde Hamarregionen sterkest prosentvis vekst i 2017 (1,0 prosent), etterfulgt av Kongsvingerregionen med 0,7 prosent sysselsettingsvekst. Dette tilsvarte omtrent 400 nye arbeidsplasser i Hamarregionen, og ca. 130 nye arbeidsplasser i Kongsvingerregionen.

I distriktsregionene i Innlandet (Midt- og Nord-Gudbrandsdal, Valdres og Nord-Østerdal) holdt sysselsettingen seg nokså stabil i både 2016 og 2017. Fra en svak reduksjon i arbeidsplasser på -0,5 prosent i 2016, utviklet distriktsregionene seg i en noe mer positiv retning i 2017. Med en samlet sysselsettingsvekst på 0,5 prosent hadde distriktsregionene en knepent mer positiv prosentvis utvikling enn byregionene i Innlandet. I faktiske tall tilsvarte dette drøyt 160 nye arbeidsplasser. Sammenlignet med det øvrige distriktsregionene og byregionene, var både Valdres og Nord-Østerdal i god vind dette året. Sysselsettingen økte med henholdsvis 1,5 og 1,7 prosent (omtrent 150 og 100 nye arbeidsplasser).

Årlig sysselsettingsvekst i distriktsregioner i Innlandet (fylke og økonomiske regioner).

Kilde: SSB, registerbasert sysselsettingsstatistikk

Stabil sysselsettingsvekst: Bedriftene forventer en sysselsettingsvekst på 0,5 prosent de neste tre månedene. Særlig bedrifter innen bygg- og anlegg forventer vekst i antall sysselsatte.

Datagrunnlag og metode

Østlandsforskning har basert analysene på detaljert sysselsettingsstatistikk og registerdata fra bedriftene i regionen. For å kartlegge bedriftenes syn på miljø- og klimaspørsmål, samt gjennomføring av tiltak, ble det gjennomført en egen spørreundersøkelse blant bedrifter i fylkene Oslo, Akershus, Oppland og Hedmark. Spørsmålsinstrumentene er utviklet av Østlandsforskning på basis av tilsvarende instrumenter i bruk i EU. Undersøkelsen ble gjennomført av Kantar TNS blant et representativt utvalg foretak på Østlandsområdet i perioden mai til august 2018. Det ble hentet inn svar fra 587 bedriftsledere. I øvrige analyser anvendes offentlig statistikk og konjunkturrapporter publisert av Norges Banks regionale nettverk.

KONJUNKTUR

Utgiver:

SpareBank 1 Østlandet

Utarbeidet av:

Østlandsforskning, ClayLab og SpareBank 1 Østlandet

Ansvarlig redaktør:

Richard Heiberg, konsernsjef

Redaktør:

Ingvild Bjørklund Wangen, kommunikasjonsrådgiver bærekraft og samfunn

Redaksjon:

Eivind Merok, Merethe Lerfald, Iveta Malasevska og Stine Kvamme fra Østlandsforskning, Øystein Krogsrud fra ClayLab, Ingvild Bjørklund Wangen, Bjørn-Inge Haugan og Siv Stenseth fra SpareBank 1 Østlandet.

Redaksjonen avsluttet sitt arbeid 19.10.2018

Forsideillustrasjon:

Ferskvann reklamebyrå

Design:

Ferskvann reklamebyrå

Trykk:

Flisa Trykkeri

Opplag:

2.000

ISSN 1894-4884

Henvendelser vedrørende Konjunkturbarometer for Østlandet rettes til SpareBank 1 Østlandets kommunikasjonsavdeling ved Ingvild Bjørklund Wangen eller Siv Stenseth, telefon 915 07040

Trykket på miljøvennlig papir.

SPAREBANK 1 ØSTLANDET – EN BANK FOR INNLANDET, OSLO OG AKERSHUS

SpareBank 1 Østlandet er Norges fjerde største sparebank. Banken er notert med sine egenkapitalbevis på Oslo Børs under tickeren SPOL.

SpareBank 1 Østlandet har hovedsete i Hamar og har 170 års historie som ledende leverandør av finansielle tjenester til personer, bedrifter, offentlig sektor og lag og foreninger i Hedmark.

Banken var kjent som Sparebanken Hedmark fram til fusjonen med SpareBank 1 Oslo Akershus 1. april 2017. SpareBank 1 Østlandet styrker nå sin satsing i hovedstadsregionen og har i tillegg kontorer i Lillehammer og Gjøvik i Oppland.

Konsernet har om lag 327 000 kunder og en forretningskapital på 159 milliarder kroner. Banken har også datterselskaper for eiendomsmegling, regnskap og finansiering.

SpareBank 1 Østlandet er medeier i SpareBank 1 Gruppen og er en selvstendig bank i SpareBank 1 Banksamarbeidet DA.

SpareBank 1 Østlandet er tilsluttet FNs Global Compact, verdens største initiativ for næringslivets samfunnsansvar. Banken sitter i styret i det nyopprettede Global Compact-nettverket i Norge.

SpareBank 1 Østlandets konjunkturbarometer

Konjunkturbarometeret er en kunnskapsdatabase om utviklingen i fylkene Hedmark, Oppland, Oslo og Akershus. Barometeret er utviklet av SpareBank 1 Østlandet i samarbeid med Østlandsforskning og ClayLab.

Barometeret oppdateres med aktuelt innhold gjennom hele året på nettsiden konjunkturbarometer1.no. I tillegg utgir vi en trykt versjon av konjunkturbarometeret for Østlandet hver høst. Denne utgaven av bladet Konjunktur ser nærmere på hvordan bedriftene på Østlandet arbeider med miljø- og klimaspørsmål.

Hensikten med konjunkturbarometeret er å innhente kunnskap om samfunnsutviklingen, bevisstgjøre offentlige aktører, næringslivet, innbyggerne og banken selv, om hvor vi har våre styrker og hvor vi må satse for å skape vekst og utvikling. Målet er at barometeret skal bidra til å avdekke mulighetsrom som kan opprettholde og styrke regionens attraktivitet for framtidige virksomheter og generasjoner.